

پژوهشی در مورد آزار و اذیت جنسی بر زنان

در محلات عمومی، محیط کاری و نهادهای آموزشی افغانستان

تمویل شده توسط

پژوهشی در مورد آزار و اذیت جنسی بر زنان

در محلات عمومی، محیط کار و نهادهای آموزشی افغانستان

۲۰۱۵

شناسنامه

نام کتاب: پژوهشی در مورد آزار و اذیت جنسی بر زنان
ناشر: نهاد تحقیقاتی حقوق زنان و اطفال
تمویل کننده: توانمندی (TAWANMANDI)
سال: ۲۰۱۵
تیراژ: ۱۰۰۰
نوبت چاپ: اول
شماره تماس: ۰۷۰۰۶۴۹۱۹۱
ایمیل آدرس: wclrf@yahoo.com
وبسایت: www.wclrf.org.af
آدرس: ده نوده بوری، سرک پنجم، خانه نمبر ۴۳۲، کابل - افغانستان

تمام حقوق صرف برای ناشر محفوظ است

در مورد نهاد تحقیقاتی حقوق زنان و اطفال

نهاد تحقیقاتی حقوق زنان و اطفال در ماه مارچ سال ۲۰۰۲ در کابل پایه ریزی گردید. هدف اصلی تاسیس این نهاد، مبارزه با بی عدالتی های ناشی از رسم و رواج و سنت های ناپسندی است که زنان و کودکان افغانستان را زیانمند نموده است. ماموریت نهاد با رویکرد دراز مدت، پرداختن به موضوعات حساسیت آفرین اما تاثیر گذاری است که صحت و رفاه زنان و دختران را در جامعه افغانستان دچار دگرگونی می نماید.

هدف کلی برنامه های نهاد، توانمندسازی زنان و کودکان در راستای دفاع و کسب حقوق انسانی بویژه حیثیت و اعتبار انسانی، تساوی و عدالت است. این نهاد تحقیقاتی، نستوهانه تلاش دارد تا خواست ها و مطالبات زنان و کودکان در سراسر کشور شناسائی گردیده و صدای دادخواهی شان رساتر گردد. در این راستا، مردان را تشویق می نماید تا محلات عمومی و خانه ها را جایگاه امن برای زنان و کودکان سازند. راهبرد نهاد تحقیقاتی حقوق زنان و اطفال بر توانمندسازی و ایجاد هماهنگی میان گروه های اجتماعی جهت جلوگیری از خشونت و احترام به حقوق انسانی استوار است. نهاد از طریق سامان دهی پژوهش ها، آگاهی دهی و دادخواهی مبتنی بر پژوهش، بر آن است تا ریشه ها و عوامل اساسی مشکلات زنان و کودکان را ارزیابی نموده و در رفع آن اقدام نماید.

ترویج و گسترش آگاهی در رابطه به تاثیرات ناگوار برخی سنت ها و رویه های ناپسند بر زندگی زنان و کودکان بخش انفکاک ناپذیر برنامه ها و فعالیت های نهاد است. دادخواهی پژوهش محور بمثابة استراتژی کار آومفید، در عمل همیشه مد نظر قرار دارد. علیرغم آنکه دادخواهی یک فرآیند زمانبر و دیر نتیجه بخش است، نهاد خرسند است که دادخواهی هایش با تمرکز بر ایجاد تغییر مثبت، دستاورد ملموسی را در پی داشته است. به حیث نمونه، دادخواهی مبتنی بر پژوهش نهاد در مورد مصارف گزاف عروسی و پیامدهای منفی آن بر اقتصاد خانواده باعث شده که در برخی محلات تحت پوشش، نوعی از تحریک اجتماعی برای کاهش مصارف عروسی پدیدار گردد. ایجاد تحریک اجتماعی بدون هماهنگی با نیروهای اجتماعی ممکن نیست. از این رو، گروه ها و مقامات محلی یاوران صادق نهاد در دادخواهی های صورت گرفته، محسوب می گردند. به علاوه، دادخواهی نهاد برای دسترسی دختران به حق آموزش در ولایت پروان باعث شده، مردم محلی چاریکار زمین شخصی خود را در اختیار دولت بگذارند تا روی آن مکتب دخترانه ساخته شود. پژوهش ها مختلف نهاد همچنان در تسوید قانون خانواده و قانون منع خشونت به عنوان منبع استفاده شده اند. دادخواهی مبتنی بر پژوهش نهاد در ولایت های ننگرهار و بلخ باعث شده مردم به پرداخت مهر و میراث زنان متعهد شوند و به ملکیت آنان ارج بگذارند. از دید نهاد، کار و همکاری با نیروهای محلی منجر به توانمندسازی آنان گردیده و باعث بروز تغییرات مثبت در اجتماع و محل می گردد. پژوهش کنونی، اولین کار نهاد نبوده و آخرین آن نیز نخواهد بود. نهاد پیش از این، گزارش های پژوهشی چندی را به دست نشر سپرده و زمینه های دادخواهی پژوهش محور را فراهم نموده است.

سایر نشرات نهاد:

۱. دسترسی زنان به عدالت؛
۲. سوالات متداول دسترسی زنان به عدالت (بروشور)؛
۳. خشونت بر زنان؛
۴. لت و کوب همسر (زنان)؛
۵. تعدد زوجات در افغانستان؛
۶. استقلال اقتصادی زنان در افغانستان؛
۷. نظری بر قضایای فرار از منزل؛
۸. وضعیت اطفال دختر در افغانستان؛
۹. سوالات متوال وضعیت اطفال دختر در خانواده (بروشور)؛
۱۰. ازدواج های قبل از وقت؛
۱۱. سوالات متداول ازدواج های پیش از وقت در افغانستان (بروشور)؛
۱۲. خشونت فیزیکی علیه زنان؛
۱۳. حق دسترسی زنان به میراث؛
۱۴. بررسی مشکلات و چالش های زنان در دسترسی زنان به حق میراث و ملکیت (بروشور)؛
۱۵. دسترسی زنان به میراث (بروشور)؛
۱۶. بد مسکن در آور در افغانستان؛
۱۷. مشارکت سیاسی زنان در افغانستان؛
۱۸. حق دسترسی به کارت هویت و ثبت تولدات در افغانستان؛
۱۹. بررسی مصارف گزاف عروسی ها؛
۲۰. مطالعه تأثیر ضرب المثل ها بر زنان در افغانستان؛
۲۱. خشونت علیه زنان؛
۲۲. نگاه بر روش نام گذاری کودکان در افغانستان؛
۲۳. «واقعیت» نشریه حقوقی و پژوهشی؛
۲۴. «جرمانه» فلم دادخواهی در مورد اصلاح «بد» در جامعه افغانستان؛
۲۵. خشونت علیه زنان (فلم مستند)؛
۲۶. «تعلیم و تربیه» اسپات در مورد حق تعلیم و تربیه دختران؛
۲۷. «من زن هستم» آهنگ محلی در مورد حقوق زن؛
۲۸. «تعلیم و تربیه دختران» آهنگ در مورد تعلیم و تربیه کودکان دختر و پسر؛
۲۹. «بد» یک درامه رادیویی در مورد سنت «بد» در افغانستان؛
۳۰. بررسی دسترسی زنان به حق میراث و ملکیت؛
۳۱. دو کلیب در مورد حق مهر و حق میراث زنان؛
۳۲. تقویت حقوق زنان و دختران برای دسترسی به مصئونیت در چارچوب قانون منع خشونت علیه زنان؛
۳۳. حصول حق رای (مشارکت سیاسی زنان در افغانستان)؛
۳۴. دستنامه آموزشی «راه یابی جنسیت در پالیسی ملی اقتصادی»؛
۳۵. دستنامه آموزشی «توانمند سازی اقتصادی و تخصیص بودجه جنسیتی»؛
۳۶. دستنامه آموزشی «مهر و میراث»؛
۳۷. دستنامه آموزشی «ثبت نکاح»؛
۳۸. دستنامه آموزشی «جلو گیری از آزار و اذیت جنسی در برابر زنان و دختران»؛
۳۹. «ریشه یابی عوامل آزار و اذیت جنسی در برابر زنان و دختران و راه های مبارزه با آن در افغانستان» پژوهش قضایا.

فهرست

۲	..... شناسنامه
۳	..... در مورد نهاد تحقیقاتی حقوق زنان و اطفال
۴	..... سایر نشرات نهاد: .....
۷	..... مقدمه
۸	..... فصل اول
۸	..... کلیات
۸	..... بیان مسئله
۸	..... اهداف پژوهش
۹	..... محدودیت‌های پژوهش
۹	..... روش پژوهش
۹	..... الف) پژوهش کتابخانه‌ای: .....
۹	..... ب) پژوهش میدانی: .....
۱۱	..... تعریف مفاهیم کلیدی
۱۱	..... الف- آزار و اذیت جنسی
۱۲	..... ب- آزار و اذیت جنسی در اسناد ملی و بین‌المللی
۱۴	..... فصل دوم
۱۴	..... مطالعات کتابخانه‌ای
۱۴	..... الف- پیشینه پژوهشی آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران
۱۶	..... ب- عوامل آزار و اذیت جنسی (مطالعات کتابخانه‌ای)
۱۶	..... ۱. مساله اجتماعی شدن
۱۶	..... ۲. مساله قدرت اجتماعی
۱۷	..... ۳. ارزش‌های اخلاقی و تفاوت‌های فرهنگی
۱۷	..... ۴. مساله آبرو و متهم کردن قربانی
۱۸	..... ۵. پرخاشگری
۱۸	..... ۶. فقدان پالیسی یا برنامه برای جلوگیری
۱۹	..... فصل سوم
۱۹	..... یافته‌های پژوهش براساس مطالعات میدانی
۱۹	..... مشخصات پاسخ دهندگان
۲۰	..... آگاهی در مورد آزار و اذیت جنسی
۲۰	..... مکان‌های شکل‌گیری آزار و اذیت جنسی
۲۱	..... نوعیت آزار و اذیت جنسی
۲۲	..... زمان وقوع آزار و اذیت جنسی
۲۲	..... ویژگیهای مجرمان آزار جنسی
۲۴	..... عکس‌العمل در برابر آزار جنسی
۲۵	..... نوعیت و کیفیت واکنش
۲۶	..... کمک مردم به آزار دیده و نوعیت آن
۲۶	..... نقش خانواده در کاهش آزار و اذیت جنسی

۲۸	..... پیامدهای آزار و اذیت جنسی
۲۹	..... راه‌های مقابله با آزار و اذیت جنسی
۲۹	..... الف- از دید پاسخ دهندگان
۳۲	..... ب- از دید قربانی
۳۳	..... فصل چهارم
۳۳	..... جمع‌بندی و پیشنهادات
۳۳	..... تحلیل کلی و جمع‌بندی
۳۵	..... پیشنهادها
۳۸	..... فهرست منابع و مأخذ
۳۸	..... الف) منابع فارسی
۳۸	..... ب) منابع انگلیسی

آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران در جامعه یکی از شوم‌ترین پدیده‌های اجتماعی و فاسدترین عنصر در جامعه است. اگر برای کاهش و جلوگیری از آن اقدامات جدی صورت نگیرد باعث سقوط جامعه به منجلاب بدبختی و مشکلات می‌گردد. آزار و اذیت جنسی در هر شکل و شمابلی که وجود داشته باشد، منافی ارزش‌های انسانی و مخل امنیت اجتماعی است. آرامش روحی و روانی به خصوص آرامش و امنیت زنان در جامعه، نقش به‌سزایی هم در پیشرفت زنان و هم در تغییرات رو به جلو جامعه دارد. ایجاد امنیت و آرامش، نیاز به شناخت عوامل مخل آن و در این مورد خاص نیاز به شناخت آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران، دارد. با آنکه قسمتی از کار تئوریک و نظری خواهد بود، اما بخشی از مسائل بسته به واقعیت‌های موجود در جامعه اند و باید در این سطح مورد بررسی قرار بگیرد. پژوهش حاضر در مورد آزار و اذیت جنسی در برابر زنان و دختران انجام شده است. در این پژوهش کمی و کیفی حوزه‌های مختلفی تحت پوشش قرار گرفته اند. علل و عوامل آزار و اذیت جنسی در مطالعات کتابخانه‌ای مشخص شده است. در بخش اطلاعات جمع‌آوری شده، روی پدیده‌ی آزار و اذیت جنسی در افغانستان تمرکز شده است. این که چه گونه‌هایی از آزار و اذیت وجود دارند، چگونه اتفاق می‌افتند و چه پیامدهایی دارند، در بخش تحلیل اطلاعات مورد بررسی قرار می‌گیرند. در نتیجه گیری، خلاصه گزارش آورده شده است. در پایان گزارش، پیشنهادات و فهرست منابع آورده شده است. در کل این گزارش پژوهشی شامل چهار فصل می‌شود: فصل اول کلیات پژوهش؛ فصل دوم مطالعات کتابخانه‌ای، فصل سوم تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده و فصل چهارم نتیجه‌گیری و پیشنهادات.

فصل اول

کلیات

بیان مسئله

بدون شک آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران به عنوان یکی از انواع انحرافات اجتماعی و عوامل مهم اخلال امنیت فرهنگی، اجتماعی، نظم و انتظام جوامع محسوب می‌شود. به همین دلیل نظام‌های مختلف حقوقی راه‌کارها، تدابیر و اقدامات ویژه‌ای را در کنترل، برخورد و ریشه کن کردن آن اتخاذ کردند. امروزه اعمال خشونت بر زنان به گونه‌های مختلف در جریان است که نوع شدید و پیچیده آن آزار و اذیت جنسی بر زنان است که به شدت در حال گسترش می‌باشد.

آزار و اذیت جنسی از سوی محارم، بستگان زن یا افراد بیگانه صورت می‌گیرد. بستگان زن می‌توانند شامل افرادی همچون پدر، برادر، کاکا، ماما و شوهر باشند. همچنین محارم سببی و رضاعی زن نیز در این تقسیم بندی قرار می‌گیرند. البته محل آزار و اذیت جنسی محدود به مکان‌های مشخص مثل خانواده و خانه اقارب و دوستان نیست، بلکه خشونت و آزار جنسی می‌تواند در هر محیطی که زنان و دختران در آن حضور دارند یا مشغول فعالیت هستند، رخ دهد. از این نظر ممکن است زنان در خانه و از سوی خویشاوندان، آشنایان یا در مواردی که افراد مهاجم به صورت غیر قانونی وارد حریم خصوصی دیگران می‌شوند، مورد آزار و اذیت جنسی قرار گیرند یا در محیط کار و اشتغال، زنان و دختران از سوی کارفرما، همکاران، مراجعان و مشتریان مورد آزار و اذیت جنسی قرار گیرند. همچنان در اماکن و معابر عمومی در اوقات مختلف شبانه روز زنان و دختران مورد آزار و اذیت جنسی قرار می‌گیرند. این اماکن شامل پارک‌ها، سینماها، جاده‌ها و کوچه‌ها، مراکز فروش، هتل‌ها و مسافرخانه‌ها و در مواردی مراکز آموزشی از قبیل مکاتب خصوصی و دولتی، مساجد، کورس‌های آموزشی، دانشگاه‌های دولتی و خصوصی و... می‌شوند. بنابراین امکان وقوع آزار و اذیت جنسی در هر مکانی که دختر یا زنی در آن حضور دارد، وجود دارد.

در این پژوهش، هدف اساسی بر آن است که از طریق گسترش شناخت انواع آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران و یافتن راه‌های مبارزه با این پدیده مضر از مسیر بررسی راه‌حلی‌هایی که خود زنان و دختران با تجربه و با ابتکار شخصی‌شان برای توانمندسازی خود یافته‌اند؛ زنان و دختران را توانمند سازند، تا پدیده‌ی آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران، محو گردد. یافته‌های این پژوهش می‌تواند در ارائه خدمات بهتر؛ تسوید، تسویب و اجرای مقرر منع آزار و اذیت جنسی و پیشنهاد مواد ضروری برای تعدیل قوانین؛ افزایش آگاهی از طریق رسانه‌های جمعی، مساجد و سایر منابع آگاهی دهی؛ و ایجاد گروه‌های دیده‌بان در مراکز و نهادهای آموزشی برای مبارزه با آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران، ما را یاری رساند.

اهداف پژوهش

هدف اساسی پژوهش موارد زیر است:

۱. شناسایی انواع، علل و عوامل و پیامدهای آزار و اذیت جنسی در محلات و شرایط مختلف، بخاطر دسترسی به راهکارهای موثر و مفید برای آگاهی‌دهی به جامعه و پیشگیری از وقوع و گسترش این معضل اجتماعی.
۲. بررسی و مطالعه تجارب زنان و دختران آزار دیده برای یافتن راه‌کارهای مناسب از دید قربانیان این پدیده و کسانی‌که به نحوی به آن برخورد کرده‌اند، جهت کاهش آزار و اذیت جنسی.

محدودیت‌های پژوهش

گرچند هر پژوهشی محدودیت‌های خود را دارد، اما پژوهش حاضر با توجه به حساسیت موضوعی از محدودیت دیگری نیز رنج می‌برد که به راحتی نمی‌توان فرد یا افرادی را یافت که بی‌هراس در مورد این پدیده بویژه در نهادهای آموزشی و محیط کار معلومات ارائه نمایند. نمی‌توان انتظار داشت که در ولایات تحت استیلا و سیطره ی فرهنگ محافظه کاری و اخلاق سنتی به معلوماتی در مورد آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران در محیط آموزشی و کاری دست پیدا کرد که راه‌گشا باشند. ترس فراگیر ناشی از فرهنگ و اخلاق سنتی باعث می‌شود که عدم افشای موارد آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران بر افشا سازی آن غلبه نماید.

روش پژوهش

جهت دسترسی به اهداف پژوهش، پیمایش و اندازه گیری درک و نگرش اجتماع نسبت به پدیده آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران، مطالعه و بررسی اسناد و چارچوب های حقوقی نشر شده بخش انفکاک ناپذیر پژوهش می‌باشند. بنا بر این، در این پژوهش که ترکیبی از نوع پژوهش کمی و کیفی است، از دو روش جمع آوری اطلاعات: روش پژوهش کتابخانه ای و روش پژوهش میدانی استفاده شده است.

الف) پژوهش کتابخانه ای:

آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران یکی از اشکال خشونت جنسی و نیز تبعیض علیه زنان است که با افزایش احساس ناامنی اجتماعی، موجب ترس زنان از حضور در جامعه و در نتیجه محدود شدن آزادی های فردی و کاهش مشارکت اجتماعی زنان می‌شود. افزایش حضور زنان در اماکن عمومی، نهادهای آموزشی و محیط کاری، زمینه را برای شکل گیری این آسیب فراهم ساخته و فرهنگ جنسیتی حاکم بر جامعه بر شدت آن می‌افزاید. سکوت آزاردیدگان و ترس از پیامدهای اجتماعی افشای موارد آزار و اذیت جنسی باعث شده اند که آمار آزار جنسی زنان روند صعودی را اختیار نماید. بنا براین برای دسترسی به معلومات راجع به علل وقوع آزار و اذیت جنسی، شناخت انواع آن، بررسی پیامدها و شناخت راهکارهای که قبلا مطرح شده است، کتب، نشریه‌ها، اسناد مکتوب، گزارش‌های پژوهشی و سایر منابع راجع به پدیده آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران که معمولا در کتابخانه‌ها قابل دسترس می‌باشند، مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته اند. معلومات بدست آمده از کتاب‌خانه در تدوین پرسشنامه‌ها، انجام مصاحبه و جهت دهی پژوهش تیم پژوهشی برای جمع آوری معلومات لازم و انجام یک پژوهش مفید و اثر بخش کمک لازم نموده است.

ب) پژوهش میدانی:

بعد از بررسی متون و اسناد ملی و بین المللی در رابطه به آزار و اذیت جنسی در کتاب خانه‌ها، برای درک بهتر ماهیت، انواع، مصداق‌ها، علل، عوامل و پیامدهای آزار و اذیت جنسی و یافتن راهکار بهتر و موثرتر نیازمند آن است که به معلومات دقیق در مورد پدیده آزار و اذیت جنسی از متن جامعه دسترسی داشته باشیم. از این رو، اقدام به جمع آوری اطلاعات از طریق روش پژوهش میدانی صورت گرفت، گرچه جمع آوری اطلاعات به روش میدانی ابزارهای مختلف مثل، انجام مصاحبه، تکمیل پرسشنامه، اجرای انواع مشاهده و ... دارد، اما در این پژوهش تنها از روش پرسشنامه ای استفاده شده است. تیم پژوهش اقدام به تهیه و ایجاد پرسشنامه‌ها نمودند. که برای جمع آوری معلومات چهار دسته پرسشنامه با مشخصات زیر تهیه و ترتیب گردیده است:

۱. پرسشنامه نهاد های آموزشی؛ در این پرسشنامه سوالات مشخص برای بررسی و مطالعه همه جانبه (انواع، نحوه وقوع، پیامدها، واکنش قربانی و مسئولین نهادهای آموزشی راجع به پدیده آزار و اذیت جنسی و ارایه راهکارهای مبارزه با این پدیده از دیدگاه مسئولین نهادهای آموزشی و پاسخ دهندگان) آزار و اذیت جنسی در نهادهای آموزشی طرح گردیده است.
  ۲. پرسشنامه محیط کاری؛ در این پرسشنامه سوالات مشخص برای بررسی و مطالعه همه جانبه (انواع، نحوه وقوع، پیامدها، واکنش قربانی و مسئولین ادارات راجع به پدیده آزار و اذیت جنسی و ارایه راهکارهای مبارزه با این پدیده از دیدگاه کارفرمایان و کارمندان) آزار و اذیت جنسی در محیط کار طرح گردیده است.
  ۳. پرسشنامه محلات عمومی؛ در این پرسشنامه پرسش‌های مشخص برای بررسی و مطالعه همه جانبه (انواع، نحوه وقوع، پیامدها، واکنش قربانی و مردم راجع به پدیده آزار و اذیت جنسی و ارایه راهکارهای مبارزه با این پدیده از دیدگاه مردم و پاسخ دهندگان) آزار و اذیت جنسی در محلات عمومی طرح گردیده است.
  ۴. پرسشنامه برای قربانیان؛ در این پرسشنامه پرسش‌های مشخص برای بررسی و مطالعه همه جانبه (علل، انواع، نحوه وقوع، پیامدها، واکنش قربانی راجع به پدیده آزار و اذیت جنسی و ارایه راهکارهای مبارزه با این پدیده) از دید قربانیان طرح گردیده است.
  ۵. مطالعه موردی (Case study)؛ همچنان برای غنای بیشتر جنبه‌های کیفی پژوهش، از روش مطالعه موردی استفاده شده است. در چارچوب و فورم مطالعه موردی برای جمع آوری معلومات دقیق از مراحل مختلف یک قضیه آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران، از آغاز الی حل یا زمان پژوهش قضیه، شاخصه‌های دقیق و کارشناسانه برای جمع آوری اطلاعات طرح گردیده است. با انجام این مطالعه موردی می‌توان به چگونگی آغاز اتفاق آزار و اذیت جنسی، شدت و خفت آن، واکنش قربانی، چگونگی عکس العمل خانواده و جامعه نسبت به قربانی و قضیه آزار و اذیت جنسی، اثر گذاری آزار و اذیت جنسی بالای قربانی، خانواده و جامعه، آگاهی از سرنوشت قربانی و مجرم، چگونگی حمایت و عدم حمایت ادارات مسئول از قربانی، بررسی نحوه عمل کرد و برخورد محاکم، دادستان‌ها و وکلای مدافع نسبت به قضیه و قربانی آزار و اذیت جنسی دست یافت.
- سوالات پرسشنامه از لحاظ ساختار، نوعیت و ترتیب مبتنی بر اصول روش پژوهش با توجه به محیط، پاسخ‌دهندگان و محتوای پرسشنامه‌ها تهیه و تنظیم گردیده بود که شامل سوالات باز، سوالات بسته و سوالات نیمه باز و نیمه بسته می‌باشند. قابل ذکر است که این پژوهش ترکیبی از پژوهش کمی و کیفی می‌باشد. در این پژوهش با ۳۴۶ تن خانم از طیف ها و طبقات مختلف برای تکمیل نمودن پرسشنامه های فوق در هفت ولایت کشور (کابل، مزار شریف، بدخشان، هرات، کندهار، ننگرهار و کاپیسا)، مصاحبه صورت گرفته است و همچنان برای جمع آوری اطلاعات از طریق مطالعه موردی ۱۴ قضیه مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است.

- **جامعه آماری پژوهش:** شناسائی و تعیین ولایات یا ساحه تحت پوشش پژوهش، اولین گامی بود که زمینه را برای اجرای پژوهش هموار نمود. در این راستا، هفت ولایت: کابل، بدخشان، هرات، مزار شریف، کاپیسا، کندهار و ننگرهار منحصیث میدان پژوهش تعیین گردید. منطق حاکم بر گزینش میدان پژوهش از اهداف پژوهش منشأ می‌گیرد. انتخاب هفت ولایت مذکور بمتابۀ میدان پژوهش و نقشه برداری و پیمایش آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران در اماکن عمومی، نهادهای آموزشی و محیط کاری در هفت ولایت به منظور رعایت سازگاری با اصول پژوهش است؛ زیرا هفت ولایت تحت پوشش از جمله ولایات مهمی است که ویژگی‌های ولایات هم‌جوار را نیز دارد. موقعیت زونی این شهرها باعث شده است که جمعیت چشم گیری از ولایات دیگر نیز به این شهرها سرازیر گردیده و در آن جا سکنی گزیدند. پژوهش در این شهرها بمتابۀ دسترسی به ولایات هم‌جوار محسوب می‌گردد. از این رو، می‌توان نتایج پژوهش را به ولایات دیگر نیز قابل تسری و تعمیم دانست.

• **جمعیت نمونه:** تصمیم گیری در مورد جمعیت نمونه از لحاظ جنسیت باتوجه به اهداف پژوهش صورت گرفته است. بدین معنی که تحقق اهداف پژوهش نیازمند آن بود، تا مصاحبه با کسانی صورت گیرد که خود سوژه جنسی بوده اند و یا با قربانیان آزار و اذیت جنسی نقطه اشتراک جنسیتی داشته باشند. از این رو، زنان و دختران در جمعیت نمونه جا گرفته اند و تمامی پاسخ گویان زنان و دختران بوده اند. گرچند قربانیان آزار و اذیت جنسی تنها زنان و دختران نیستند، اما اهداف پژوهش می طلبد که زنان و دختران منحصراً جمعیت نمونه در نظر گرفته شود.

• **روش تحلیل اطلاعات:** برای تحلیل یافته های پژوهش نخست پایگاه اطلاعات یا دیتابیس برای درج معلومات پژوهش آماده گردید. و برای تحلیل کمی و کیفی از طریق استخراج داده ها و معلومات جمع آوری شده از نرم افزار spss استفاده شده است که چارت ها و نمودارهای موجود در متن پژوهش به وضوح نشان از دقت این نرم افزار در تعیین فیصدی ها و تحلیل مقایسوی یافته ها دارد.

تعریف مفاهیم کلیدی

الف- آزار و اذیت جنسی

آزار و اذیت جنسی پدیده ای است که امکان وقوع آن در هر جا متصور است. اما شدت و نوعیت آن در جوامع مختلف یکسان نیست و متغیرهای گوناگونی چون فرهنگ، سنت، میزان آگاهی، زمان، مکان و همبستگی اجتماعی بر آن تاثیر گذارند. ساده ترین نوع آزار و اذیت جنسی که آزار کلامی است تا شدیدترین نوع آن که تجاوز جنسی باشد همگی در دایره آزار و اذیت جنسی جا می گیرند. از این رو، این پندار اشتباه است که آزار و اذیت جنسی را به تجاوز جنسی تقلیل دهیم. آزار و اذیت جنسی به هر شکلی که اتفاق افتد، پیامد ناگواری را بر زیان دیده تحمیل می نماید که سلب آزادی و محرومیت از حقوق را به دنبال دارد. به هر حال، در رابطه به آزار جنسی، تعاریف متعدد وجود دارد که از میان آنها چند تعریف زیر برای وضاحت بحث بر گزیده شده است.

۱. آزار و اذیت جنسی به هر گونه رفتار ناخوشایند در برابر افراد اعم از زن و مرد، که انگیزه شهوانی و جنسی داشته باشد اطلاق می گردد.
۲. آزار و اذیت جنسی عبارتست از تحمیل تقاضای جنسی بر فرد بدون در نظر گرفتن رضایت او و این امر در متنی اتفاق می افتد که مناسبات قدرت نابرابر است. آزار و اذیت جنسی اشکال رفتاری متنوعی دارد که از طریق چشم، لفظ، لمس ناخواسته و فشار ناخواسته برای موافقت با رابطه ی جنسی با استفاده از تهدیدهای مرتبط با کار صورت می پذیرد.

در قضیه آزار و اذیت جنسی، آزار دهنده می تواند زن یا مرد باشد و همین طور قربانی هم می تواند زن یا مرد باشد. ضمن اینکه آزار دهنده و قربانی می توانند دارای یک جنسیت باشند. آزار دهنده می تواند رئیس، همکار، یا شخصی خارج از محیط کار (مثل مشتری)، قربانی باشد. از تعاریف فوق نکات زیر استنباط می شود:

- هر چند بسیاری از رفتارهای تشکیل دهنده این پدیده، دارای ماهیت جنسی هستند، اما آزار جنسی لزوماً به رفتارهای جنسی محدود نمی گردد. هر گونه رفتار آزار دهنده ی که با توجه به هویت طرف مقابل به عنوان یک سوژه جنسی صورت پذیرد، آزار و اذیت جنسی تلقی می گردد. مثلاً بکارگیری الفاظ آزار دهنده ای که

۱ UN Policy on Prohibition of Sexual Harassment, ST/SGB/2008/5, P. 1.

۲ . صادقی فسائی، سهیلا و مهسار جب لاریجانی؛ "مطالعه جامعه شناختی آزار جنسی زنان در محیط کار"، زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، دوره ۸، شماره ۳، ۱۳۸۹.

- برای تحقیر جنسی یک زن به کار گرفته شود، یکی از مصداق های آزار و اذیت جنسی است.
- یکی دیگر از ارکان آزار و اذیت جنسی عدم رضایت آزار دیده است. در هیچ یک از انواع آزار و اذیت جنسی، سوژه یا قربانی نسبت به شکل گیری رفتار رضایت ندارد. بنابراین اگر در مواردی قربانی نسبت به رفتارهایی چون تماس فیزیکی و لمس اعضای بدن در وسایل نقلیه عمومی و مانند آن، نسبت به رفتار مذکور راضی نباشد، این رفتار را بایستی در قلمرو آزار و اذیت جنسی دانست. سکوت زنان ممکن است ناشی از ترس و دلهره باشد.
- نکته مهمی که در این جا باید مدنظر قرار گیرد آن است که اگر چه در برخی موارد مزاحمت جنسی به صورت ارتکاب مکرر یک رفتار نظیر پیشنهادات جنسی مکرر و یک طرفه صورت می پذیرد، اما شرط تحقق این جرم، تعدد رفتارهای ارتکابی نبوده و با یک بار نیز آزار و اذیت جنسی محقق می شود.
- علتی بودن نیز شرط تحقق این آزار و اذیت جنسی نمی باشد.

ب- آزار و اذیت جنسی در اسناد ملی و بین المللی

۱- اسناد ملی

- **قانون اساسی**، تردیدی نیست که تبعیض علیه زنان یک مانع عمده در راستای توانمندسازی زنان و تامین تساوی جنسیتی است و آزار جنسی بخشی از نمود عینی تبعیض علیه زنان. قانون اساسی افغانستان تبعیض علیه زنان را نفی نموده است. بر اساس ماده ۲۲ قانون اساسی، تبعیض علیه زنان معادل با نقض تساوی حقوقی زنان بوده و در تضاد با اصل کرامت انسانی است. بر اساس این ماده، "هر نوع تبعیض و امتیاز" بین اتباع افغانستان ممنوع است. اتباع افغانستان اعم از زن و مرد در برابر قانون دارای حقوق و وجایب مساوی می باشند^۳. هویدا است که آزار و اذیت جنسی در برابر زنان یکی از مصادیق تبعیض علیه زن شمرده شده و با روح ماده ۲۲ قانون اساسی سر ستیز دارد.

- **پلان ملی کاری برای زنان افغانستان (NAPWA)**، در بخش اول (رکن امنیت) اذعان می دارد که استقرار امنیت یکی از شرایط اساسی پیشرفت زنان است و زنان را قادر می سازد از حقوق سیاسی، اجتماعی و اقتصادی شان بهره مند شوند. از این رو، طرح و تطبیق پالیسی اقدام مثبت (تبعیض مثبت)، از بین بردن خشونت علیه زنان در محلات عامه و خصوصی و بلند بردن آگاهی در مورد حقوق بشر، به خصوص حقوق زنان بر اساس تساوی جنسیت اجتماعی را از اولویت های کاری دولت می پندارد. آزار و اذیت جنسی زنان چه در ساحات عمومی و یا خصوصی در منافات با اهداف پلان کاری ملی برای زنان افغانستان است.

- **قانون منع خشونت علیه زنان**، لحن صریح تری نسبت به سایر قوانین در رابطه به خشونت علیه زن دارد. از منظر این قانون، "خشونت جرم بوده، هیچ کس حق ندارد در محل سکونت، اداره دولتی یا غیر دولتی، موسسات، محلات عامه، وسایل نقلیه یا سایر محلات مرتکب آن گردد، در صورت ارتکاب مطابق احکام این قانون مجازات می گردد"^۴. فقرات یک و پانزده ماده ۵ قانون منع خشونت علیه زن بطور صریح تجاوز جنسی و آزار و اذیت را از مصادیق خشونت علیه زنان بر شمرده و آن را جرم محسوب نموده است.

۳ . قانون اساسی، ماده ۲۲.

۴ . قانون منع خشونت علیه زن، ماده ۴.

مطالعات کتاب‌خانه‌ای

الف- پیشینه پژوهشی آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران

موضوع «آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران» کمتر مورد پژوهش و بررسی قرار گرفته است؛ بنا بر این در مطالعه و بررسی پیشینه پژوهشی موضوع آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران، دلایل کم بودن یا فقدان پژوهش راجع به این موضوع را عمدتاً حساسیت موضوع، پنهان کاری قربانیان این پدیده، عدم حمایت قانونی و حقوقی اعضای خانواده و جامعه از قربانیان تشکیل می‌دهد. پژوهش درباره آزار و اذیت جنسی و خشونت‌های ناموسی حساس و حساسیت برانگیز است. به هر میزان که خشونت علیه زنان در جامعه بیشتر باشد و جامعه زن ستیز باشد حساسیت نسبت به موضوع آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران از زوایای مختلف بیشتر می‌شود. از این لحاظ انجام پژوهش در رابطه به این موضوع با دشواری‌ها و موانع مختلفی همراه است. بهر صورت به پژوهش‌های که بصورت مستقیم و یا غیر مستقیم در این مورد صورت گرفته نگاهی گذرا می‌اندازیم.

نهاد تحقیقاتی حقوق زنان و اطفال، در سال ۱۳۹۳ هجری شمسی، گزارش پژوهشی مطالعات موردی (Case study)، با عنوان «ریشه‌یابی عوامل آزار و اذیت جنسی در برابر زنان و دختران و راه‌های مبارزه با آن در افغانستان» (پژوهش قضایا)^۸ را به نشر رسانید. در این گزارش پژوهشی با مطالعه موردی چندین قضیه آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران در پنج ولایت افغانستان، پدیده آزار و اذیت جنسی بصورت عموم و تجاوز جنسی بصورت خاص، مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است. در این گزارش پژوهشی انواع آزار و اذیت جنسی، عوامل، پیامدها و راهکارها جهت مبارزه با آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران، مبتنی بر مطالعات موردی، بحث و تحلیل گردیده است.

کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، در سال ۱۳۹۲ هجری شمسی گزارش پژوهشی با عنوان «عوامل و زمینه‌های تجاوز جنسی و قتل ناموسی در افغانستان»^۹ (گزارش تحقیق ملی) را به نشر رسانید. براساس این گزارش، از شروع سال ۱۳۹۰ الی پایان ماه ثور ۱۳۹۲ خورشیدی، به تعداد ۴۰۶ مورد قضیه قتل ناموسی و تجاوز جنسی از سراسر کشور در دفاتر کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان به ثبت رسیده است که تعداد ۱۶۳ مورد آن قضایای تجاوز جنسی می‌باشد.^{۱۰} آنچه که در این گزارش بررسی و تحلیل شده است، یکی از شدیدترین نوع آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران است، آنهم موارد که به دفاتر کمیسیون مراجعه کرده و ثبت شده‌اند. سایر قضایایی که اتفاق افتیده و به نحوی از انحاء کتمان شده یا در مراجع رسمی ثبت نشده‌اند یا از سایر انواع آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران بودند مورد تحلیل و بررسی در این گزارش قرار نگرفته و نیاز به پژوهش و مطالعه جدی دارد که از اهداف جدی این گزارش است.

موسسه زنان افغانستان نوین (NAWA)، در سال ۱۳۹۳ هجری شمسی گزارش پژوهشی با عنوان «تحقیق و تحلیل تجاوزات جنسی علیه زنان و اطفال»^{۱۱} را به نشر رسانده است، که در این گزارش موضوع تجاوز جنسی بر زنان و کودکان

• کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان (CEDAW)، از کنوانسیون‌های بین‌المللی است و افغانستان یکی از دول عضو آن می‌باشد، تبعیض علیه زنان را چنین تعریف می‌کند: "هر نوع برتری، محروم ساختن، یا محدودیت مبتنی بر جنسیت که هدف از آن، تضعیف و نقض شناخت، بهره‌مندی و یا استفاده زنان از حقوق بشری شان می‌باشد، آزادی بنیادی شان را در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی و سایر ساحات زندگی، بدون در نظر داشت حالت مدنی، بر اساس مساوات مردان و زنان محدود می‌سازد تبعیض محسوب می‌شود"^۵.

• پالیسی منع تبعیض، آزار و اذیت، از جمله آزار و اذیت جنسی، و سوء استفاده از قدرت: صریح‌ترین سندی که در جریان پژوهش کتابخانه‌ای مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت پالیسی سازمان ملل است که از سوی دبیر کل آن سازمان در فبروری ۲۰۰۸ تأیید گردیده است. پالیسی منع تبعیض، آزار و اذیت، از جمله آزار و اذیت جنسی، و سوء استفاده از قدرت (Prohibition of Discrimination, Harassment, including Sexual Harassment, and Abuse of Authority) در آغاز تعریفی از آزار و اذیت و آزار و اذیت جنسی ارائه می‌نماید. بر اساس این پالیسی، «آزار و اذیت هر رفتار نامناسب و ناخواسته‌ای است که منطقی‌مانند منجر به اهانت و تحقیر شخص دیگر گردد. آزار و اذیت ممکن است لفظی، رفتاری و یا اقدامی باشد که هدف آن رنجاندن، هشدار، تحقیر، ارباب، تخویف، خوار کردن و شرمسار نمودن دیگران باشد و یا اینکه محیط کاری را به محیط تهدید آمیز، خصمانه یا توهین آمیز تبدیل نماید»^۶.

• این پالیسی با تفاوت گذاری میان آزار و اذیت و آزار و اذیت جنسی، چنین تعریفی از آزار و اذیت جنسی ارائه نموده است: "آزار و اذیت جنسی هر نوع پیشنهاد جنسی، تقاضای عمل جنسی، آزار فیزیکی و کلامی دارای ماهیت جنسی و یا هر نوع رفتار جنسی است که منجر به اهانت یا تحقیر کس دیگر گردد"^۷.

۵ . کنوانسیون رفع هر نوع تبعیض علیه زنان، ۱۹۷۹، ملل متحد، ماده ۱.

۶ . UN Secretariat, Prohibition of Discrimination, Harassment, including sexual Harassment and Abuse of Authority, February 2008, Article 1.2

۷ . UN Secretariat, Prohibition of Discrimination, Harassment, including sexual Harassment and Abuse of Authority, February 2008, Article 1.3

۸ «ریشه‌یابی عوامل آزار و اذیت جنسی در برابر زنان و دختران و راه‌های مبارزه با آن در افغانستان» (پژوهش قضایا)، کابل: نهاد تحقیقاتی حقوق زنان و اطفال، سال ۱۳۹۳.

۹ سرآمد، محمد حسین، لطفه سلطانی و دیگران؛ «عوامل و زمینه‌های تجاوز جنسی و قتل ناموسی در افغانستان» (گزارش تحقیق ملی)، کابل: کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، ص ۱۰، سال ۱۳۹۲.

۱۰ همان، ص. ۱۳.

۱۱ «پژوهش و تحلیل تجاوزات جنسی علیه زنان و اطفال در ۶ ولایت افغانستان»، کابل: موسسه زنان افغانستان نوین، سال ۱۳۹۳.

مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است، که یکی از حادترین نوع آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران می‌باشد. موسسه انکشافی تعلیمات جدید (MODE) در سال ۲۰۱۴ میلادی یک ارزیابی را در مورد آزار و اذیت جنسی دختران دانشجو در ده دانشگاه انجام داده است، که در این گزارش مشکلات و چالشهایی از نوع آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران که فرا روی دانشجویان قرار دارد مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. در این پژوهش بالای دانشجویان دختر که بین سنین ۱۸ الی ۲۵ سال قرار دارند و در محیط آکادمیک دانشگاه‌ها مورد آزار و اذیت جنسی قرار می‌گیرند، تمرکز صورت گرفته است، در حالیکه دامنه پدیده آزار و اذیت جنسی خیلی فراتر و گسترده تر از آن است، حتی در محیط دانشگاه گزارش‌ها حاکی از آن است که پدیده مضر آزار و اذیت جنسی مرز سن، موقف و جایگاه علمی و اجتماعی و ... نمی‌شناسد. یعنی منحصر به طبقه دانشجو یا کتگوری سنی خاص نیست.

شبکه جامعه مدنی و حقوق بشر، در سال ۱۳۸۸ هجری شمسی در گزارشی تحت عنوان «خشونت خانوادگی، عوامل و راهکارهای مقابله با آن»^{۱۳}، در تقسیم بندی خشونت بر زنان، تجاوز جنسی بر زنان را یکی از بارزترین انواع خشونت‌های جنسی بر زنان تعریف کرده و به بررسی علل و پیامدهای آن پرداخته است اما سایر بخش‌های آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران بحث نشده است. با توجه به تحقیقات و پژوهش‌هایی که در زمینه آزار و اذیت جنسی صورت گرفته است، هر کدام با وجود مزایا و فوایدی که دارند، و جهت حل این پدیده منفور و مضر راهکارها و روش‌های مبارزه را مشخص نموده اند؛ اما بازهم نسبت به آنچه که در گزارش‌های خبری و صفحات اینترنتی راجع به آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران دیده و شنیده می‌شود کار اندکی به حساب می‌آیند. به صراحت می‌توان گفت که پژوهش‌های انجام شده راجع به آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران نسبت به گستردگی این پدیده کار اندکی است یا حداقل محدودیت‌های قابل توجهی دارند و تمام جوانب این پدیده در این پژوهش‌ها مورد بررسی و مطالعه قرار نگرفته است. بناءً پژوهش‌های صورت گرفته، پاسخ گوی نیازهای طرح‌ها و راهکارهای موثر و مفید برای مبارزه با آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران نیستند. دسترسی به راهکارهای مناسب و ایجاد یک طرح استراتژیک برای حل این معضله اجتماعی، نیاز به یک پژوهش عمیق و همه جانبه در مورد پدیده آزار و اذیت جنسی در محلات مختلف از زوایای متفاوت دارد.

نگاهی به صفحات رسانه‌های چاپی، رسانه‌های جمعی و پایگاه‌های رسانه‌ای در اینترنت، خواننده و بیننده را از آنچه در جامعه اتفاق افتاده و جریان دارد وحشت زده می‌سازد. همه جا را خبر آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران حتی کودکان فرا گرفته است. فریاد مظلومیت قربانیان آزار و اذیت جنسی تحت عناوین مختلف مانند: تجاوز جنسی گروهی به یک دختر نو جوان، داستان تلخ تجاوز جنسی به یک دختر، تجاوز جنسی چهار مرد به یک زن، دختر دو ساله هراتی در اثر تجاوز جنسی مرد ۲۲ ساله در گذشت، تجاوز به دختر ۱۲ ساله، قربانی تجاوز جنسی که عروس شد، تجاوز یک ملای مسجد بالای یک دختر ۱۰ ساله، زندانیان زن افغانی قربانیان تجاوز جنسی، زنان در هیچ جای مصئون نیست، وصدها مورد دیگر در رسانه‌ها بلند است.

برای پاسخ گفتن به فریاد عدالت خواهی مظلومان قربانیان آزار و اذیت جنسی، حل این معضل بزرگ اجتماعی در جامعه و دسترسی به استراتژی هدفمند مبارزه و پیشگیری از آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران، نهاد تحقیقاتی حقوق زنان و اطفال انجام این پژوهش را یک امر ضروری دانست. لذا در این گزارش همت بر آن گماشته شده است، که یک بررسی و مطالعه دقیق و موشکافانه پیرامون موضوع آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران صورت گیرد، تا عوامل آن شناسایی گردد و راه حل موثر و مفید برای مبارزه با آن پدیده بدست آید.

ب- عوامل آزار و اذیت جنسی (مطالعات کتابخانه‌ای)

عوامل آزار و اذیت جنسی از فردی تا به فرد دیگر و از شرایطی تا به شرایط دیگر از هم فرق می‌کنند. شناسایی تمامی عوامل آزار و اذیت جنسی به لحاظ تئوریک امکان پذیر نیست. از سوی دیگر، بسیاری از عوامل آزار و اذیت جنسی به نوعی درهم تنیده و با هم مرتبط اند. برای همین، در این گزارش، بخشی از عوامل که بیشتر از بقیه در شکل گیری این پدیده دخیل اند، مورد شناسایی قرار می‌گیرند. عوامل آزار و اذیت جنسی، جدای از ارزشها اجتماعی و فرهنگی جامعه و سازمان‌های اجتماعی نیستند. نقش‌ها و قدرت و پایگاه اجتماعی زنان و مردان نیز در این امر به نوعی دخیل اند. عوامل آزار و اذیت جنسی به چند بخش کلی با زیر مجموعه‌های ریزتر تقسیم می‌شوند:

۱. مساله اجتماعی شدن

به عبارت دیگر جامعه‌پذیری نوعی فرایند کنش متقابل اجتماعی است که در خلال آن فرد هنجارها، ارزش‌ها و دیگر عناصر اجتماعی، فرهنگی و سیاسی موجود در گروه یا محیط پیرامون خود را فرا گرفته، درونی کرده و آن را با شخصیت خود یگانه می‌سازد^{۱۴}. این فرایند اثرات جدی‌ای بر شیوه زندگی و رفتار افراد می‌گذارد. ممکن است افراد در همین فرایند، طوری بار بیابند که در بزرگسالی دست به آزار و اذیت دختران و زنان بزنند. موارد ذیل، می‌توانند نمونه‌هایی از اثر اجتماعی شدن بر رفتاری تبعیض آمیز و یا آزاردهنده جنسی باشند:

- در فرهنگی که در آن تبعیض در برابر دیگران (به شمول دیگران به لحاظ جنسیت، قومیت و مذهب، نژاد و زبان، فرهنگ و دین، سبک زندگی، باور سیاسی یا مانند آن)، پذیرفته شده است، سوء استفاده از قدرت در برابر زنان و تحقیر آنان چیز غیر عادی ای نخواهد بود. این تحقیر بر مبنای جنسیت نوعی آزار جنسی است^{۱۵}.
- مردانی که عادت کرده اند و یا بر مبنای این اعتقاد بزرگ شده اند که زنان را ناقص العقل بدانند و آن‌ها را میدان برآورده سازی امیال جنسی خود تلقی کنند، به سادگی می‌توانند همین نگاه را به محیط (کاری، عمومی، آموزشی) منتقل کنند، و خود مرتکب آزار زنان و دختران شوند. آنها به راحتی به تهدیدی برای همکاران، همصنفی‌ها و دیگر زنان و دختران تبدیل می‌شوند و ممکن است فکر کنند، رفتار زننده و آزار دهنده آنان برای زنان خوشایند و پذیرفته شده است.
- زنان مجبور به پذیرش این باور شده اند که بالاترین کاری که می‌توانند انجام بدهند پذیرش خواست‌های مردان و بر آوردن آن است، اشتهار با مردان مساوی به موفقیت است یا زن واقعی زنی است که شهوت انگیز باشد. این باعث می‌شود طوری تلقی شود که زنان خود را در اختیار مردان برای تمتع جنسی قرار می‌دهند.
- اگر زنان خود را وابسته به مردان، کم ارزش تر، کمروتر و حقیرتر از آنان تلقی کنند، مشکل خواهد بود که با آنان برخورد کنند یا علیه آنان شکایت کنند. حتی زنانیکه نان آور خانواده اند، آسیب پذیرند و از این ترس دارند که در صورت مخالفت با خواست‌های مردان یا شکایت علیه آنان وظیفه خود را از دست بدهند.

۲. مساله قدرت اجتماعی

تغییرات اجتماعی و سیاسی در سالهای اخیر روابط قدرت را دچار دگرگونی عمیق کرده است. مردان احساس می‌کنند مشاغل خود را در برابر زنان و به خصوص به دلیل ترویج تبعیض مثبت از دست می‌دهند. آنان با استقلال اقتصادی زنان مشکل دارند و مایل نیستند زنان جرئت رقابت با آنان را در خانه یا محیط کار داشته باشند. مردانی که تازه به لحاظی

۱۳ سلیمی و داوری، ۱۳۸۵: ۱۴۴.

۱۴ Khandaker, Mu. Mizanur Rahman, RESEARCH PAPER ON "GENDER DISCRIMINATION IN HEALTHCARE SPENDING IN THE HOUSEHOLD AND WOMEN'S ACCESS TO RESOURCES: PERSPECTIVE OF

. BANGLADESH", The University of Tokyo, July 22, 2013, p. 24

۱۲ منیر، محمد داوود، وسیه بادغیسی و دیگران؛ «خشونت خانواده گی، عوامل و راهکارهای مقابله با آن»، کابل: شبکه جامعه مدنی و حقوق بشر، سال ۱۳۸۸.

قدرت یافته اند نیز ممکن است سعی کنند خود را با آزار زنان تثبیت کنند. بعضی از مردان ممکن است آزار جنسی زنان را به عنوان مزیت شغلی مد نظر قرار بدهند، که لازمه مقام، جنس و قدرت آنهاست. به علاوه، در شرایط عدم پایداری مشاغل، ترس، محدودیت در فرصت‌های رشد، شرایط تنقیص، استرس شخصی و فشار شغلی، خطر واقعی وجود دارد که آزار جنسی و تجارت سکس بخشی از بازی قدرت را شکل بدهند. این می‌تواند در یک اداره یا سطوح بالاتر اتفاق بیفتد. یک رییس می‌تواند از یک زن در بدل نگهداشتن او در مقامش، استفاده جنسی کند^{۱۵}.

۳. ارزش‌های اخلاقی و تفاوت‌های فرهنگی

آزار جنسی به عنوان یک مساله اخلاقی نیز قابل طرح است. می‌توان از آن به عنوان نوعی انحراف اخلاقی یاد کرد. وقتی زندگی مشترک خارج از ازدواج، یا یک شب ماندن در کنار مرد ترویج می‌شود، وقتی تک همسری و یک نواختی زندگی مشترک مساوی پنداشته می‌شود، این خیلی ساده خواهد بود که دست اندازی با رضایت دو طرف یا فقط به خواست یک طرف ترویج شود. فردی که نارضایتی طرف مقابل را نادیده می‌گیرد می‌تواند راحت به یک آزار دهنده تبدیل شود یا همکار، همصنف و دیگران را آزار بدهد.

شیوع و گسترش زندگی تنهایی (مجرد) و طلاق در جامعه به معنای آن است که مردان و زنان با نوعی احساس محنت می‌تواند آن‌ها را به لحاظ جنسی در محیط آسیب پذیر کند.

تفاوت‌های فرهنگی هم می‌تواند باعث شکل‌گیری آزار جنسی در جامعه‌ای شود که به سرعت دچار دگرگونی می‌شود. این به آن معنا است که در برخی فرهنگ‌ها ممکن است رفتاری آزار تلقی شود و در فرهنگ دیگر، آن به عنوان آزار به حساب نیاید. فردی ممکن است مطابق فرهنگ خود رفتاری عاری از آزار جنسی را به نمایش بگذارد، اما مطابق فرهنگ فرد مقابل خود، ممکن است مرتکب آزار جنسی شده باشد.

۴. مساله آبرو و متهم کردن قربانی

مواردی نیز هست که در آن آبرو و اعتبار و حیثیت زنان زیر سوال برده شود و خود آنان متهم به کاری شوند که منتج به آزار جنسی شده است. موارد ذیل نمونه‌ها آن است.

- بسیاری از مردان شایسته‌ای که رفتار احترام آمیز با زنان دارند و هرگز تصور نمی‌کنند که رفتار آزار دهنده توسط همکاران شان بتواند اتفاق بیفتد.
- در محیط کاری ممکن است مدیریت، بیشتر به حرف آن کسی که در موقعیت بالاتر قرار دارد توجه نشان دهد؛ تا کسی که موقعیت شغلی پایین‌تری دارد. یا حتی بر مبنای شناخت، اداره ممکن است کسی را که بیشتر می‌شناسد برحق و آن را که کمتر می‌شناسد ناحق تشخیص بدهد. یک مدیر نسبت به یک کارمند عادی دارای اعتبار بیشتر است. به خصوص اگر در اداره، مدیران مرد باشند، ممکن است جدیت مشکل را به خوبی درک نکنند یا به نوعی از موضوع فرار کنند.
- اگر خود فردی که به شکایت در برابر آزار و اذیت جنسی رسیدگی می‌کند، خود متهم به آزار جنسی باشد، به احتمال قضیه را خواهد پوشاند یا حد اقل متهم را بی‌گناه خواهد خواند و دلایل را نا کافی اعلان خواهد کرد.
- آزار دهنده ممکن است در مقام بالاتری قرار داشته و کارمند ماهری باشد که جایگزین کردن آن ممکن یا آسان نباشد و قربانی فردی در رده پایین‌تری باشد، قضیه بیشتر قابل صرف نظر خواهد بود.
- گرایش عمومی به متهم کردن قربانی غالباً باعث می‌شود شاکی از شکایت خود علیه متهم منصرف شود. ممکن است شیوه لباس قربانی، سبک زندگی او، یا زندگی خصوصی در قضایای تجاوز جنسی با اهمیت تر از رفتار عامل تجاوز جلوه کند. به صورت طبیعی به زنان توصیه می‌شود که لباس مناسب بپوشند و رفتار درست داشته

باشند. درحالی‌که هر زنی، علی‌رغم نوع لباس و سبک زندگی اش، حق دارد تصمیم بگیرد چه کاری بکند یا نکند. این نمی‌تواند دلیلی برای تجاوز و یا آزار جنسی باشد.

- قربانی ممکن است به دلیل اینگونه رخدادها بیش از حد تحقیر شوند یا از استهزاء و انتقام بترسند، و تا زمانی که وضعیت کاملاً غیر قابل تحمل نشده منتظر بمانند و شکایت نکنند. در این صورت او ممکن است متهم شود، که برای مدت طولانی در این بازی سهم داشته و نقش محرک را انجام داده است.
- بسیاری از زنان ممکن بیشتر خود را در قضیه آزار جنسی متهم کنند یا گنهکار بدانند. آن‌ها ممکن است فکر کنند حرفی زده اند، یا حرکتی انجام داده اند که باعث شده رفتار خاصی از مردان در برابر شان بروز کند.

۵. پرخاشگری

مردان وقتی در میان گروه‌ها هستند، رفتاری متفاوت از آنچه دارند که به صورت انفرادی. این می‌تواند آزار جنسی گروهی را توضیح بدهد، که معمولاً زمانی اتفاق می‌افتد که زن بین گروه مردان وارد می‌شود یا مردان در یک جمع دوستانه هستند. همان مردان ممکن است در تنهایی هیچ خطری را متوجه زنان نکنند یا حد اقل قابل توجه نباشند.

۶. فقدان پالیسی یا برنامه برای جلوگیری

وقتی هیچ برنامه‌ای برای جلوگیری از آزار و اذیت جنسی وجود ندارد، در واقع فضا برای آزار جنسی مساعد است. کسی که مرتکب آزار جنسی می‌شود، مورد پی‌گیری قرار نمی‌گیرد و هیچ چارچوبی برای مجازات یا تادیب عامل آزار جنسی وجود ندارد.

فصل سوم

یافته‌های پژوهش براساس مطالعات میدانی

مشخصات پاسخ دهندگان

یافته‌های پژوهش استوار بر پیمایش آزار و اذیت جنسی در اماکن عمومی، محیط آموزشی، محل کار و مصاحبه با قربانیان است. در این راستا، با ۳۴۶ تن از زنان و دختران در ولایات کابل، بدخشان، قندهار، هرات، ننگرهار، مزار شریف و کاپیسا مصاحبه صورت گرفته است. تفکیک مصاحبه شونده‌گان بر اساس جنسیت، سن و سال، میزان تحصیلات و حالت مدنی زمینه را برای درک بهتر از جمعیت نمونه فراهم می‌نماید. جمعیت نمونه از نظر سنی و تحصیلی، مصاحبه شونده‌گان در دسته سنی ۱۷ تا ۴۸ قرار دارد و اکثریت آنان تحصیل کرده می‌باشند. بیشترین تعداد پاسخ دهندگان یعنی ۵۶٪ را مجردین و حدود ۳۳٪ آنان را زنان متأهل تشکیل می‌دهند. در این میان ۱۱ درصد دیگر وضعیت تاهل و مجرد خود را مشخص نکرده‌اند.

شماره ولایت	تعداد مصاحبه شونده	حالت مدنی			میزان تحصیلات		
		مجرد	متاهل	ذکر نگردیده	بی سواد	ذکر نگردیده	سواد
۱ کابل	۵۰	۲۸	۱۸	۴	۲	۴۸	۲
۲ هرات	۵۰	۳۳	۱۱	۶	۳	۴۷	۳
۳ بلخ	۵۰	۳۱	۱۴	۵	۲۲	۲۷	۱
۴ بدخشان	۴۸	۲۱	۲۲	۵	۴	۴۳	۱
۵ قندهار	۵۰	۲۸	۱۶	۶	۴	۴۴	۲
۶ ننگرهار	۵۰	۳۳	۱۴	۳	۱۷	۲۶	۷
۷ کاپیسا	۴۸	۲۲	۱۸	۸	۱۲	۳۲	۴
مجموع	۳۴۶	۱۹۶	۱۱۳	۳۷	۶۴	۲۶۷	۱۵
جمع کل							

آگاهی در مورد آزار و اذیت جنسی

جهت پیمایش درک مصاحبه شونده‌گان در رابطه به آزار و اذیت جنسی، سوالات مشابه و گاه یکسان از جمعیت نمونه پرسیده شد. این دسته از سوالات ماهیتا به گونه ای بوده اند که قابل تسری به مزاحمت جنسی در اماکن عامه، محیط آموزشی، محیط کاری و قربانیان مزاحمت جنسی است. هدف در اینجا فقط درک و اندازه گیری میزان درک شان از پدیده مزاحمت جنسی بوده است. از این رو، ۱۰۵ تن در اماکن عمومی، ۱۰۲ تن از استادان، سرمعلمین، کارمندان دولتی، مامورین، متعلمین، محصلین، مدیران مکاتب و وکیل مدافع شاغل در نهادهای آموزشی، ۱۰۴ تن از زنان و دختران شاغل و ۳۵ تن از قربانیان مزاحمت جنسی مورد پرسش قرار گرفت. اکثریت قاطع آنان یعنی بالای ۹۰٪ در مورد آزار و اذیت جنسی زنان و دختران آگاهی دارند.

مکان های شکل گیری آزار و اذیت جنسی

پدیده مزاحمت جنسی قابلیت بروز در مکان ها و جاهای مختلف را دارد که اماکن عمومی، محیط آموزشی، محیط کاری را در بر می گیرد. آزار خیابانی پدیده‌ای است که اینک آسایش و امنیت شهروندان و بویژه زنان را به مخاطره انداخته است و کم و بیش اکثر خانواده‌ها را تهدید می‌کند. امروزه مردان خیابانی که عاملین و مرتکبین پدیده آزار خیابانی اند، پدران و مادران و خانواده‌ها را نگران دختران شان نموده‌اند.

در این پژوهش، محلات و اماکن عمومی به اماکن و محلاتی اطلاق می‌گردد که استفاده از آن در اختیار عموم قرار دارد و مصادیق آن سرک، کوچه، ایستگاه موتر، بازار، دکان‌ها، پارک و محلات تفریحی و آستانه مکاتب دخترانه و مانند آن است. محیط کاری از تنوع گسترده‌ای مانند اماکن عمومی برخوردار نیست و شامل سه دسته ارگان‌های دولتی، نهادهای غیر حکومتی و سکتور خصوصی می‌گردد. محیط آموزشی شامل مکتب، دانشگاه و کورس‌های آموزشی می‌گردد. بر اساس یافته‌های پژوهش، در تمامی این محیط‌ها امکان وقوع مزاحمت جنسی وجود دارد و اتفاق نیز افتاده است.

در دسته اماکن عمومی، تعداد بیشتری از مصاحبه شونده‌گان اظهار نموده‌اند که به ترتیب محلاتی همچون سرک و ایستگاه موتر، بازار، کوچه، و آستانه مکاتب دخترانه معمولاً محلات تهدیدزا و خطر آفرین به لحاظ آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران است. در این میان، ۴۲٪ سرک و ایستگاه موتر، ۲۸٪ بازار، ۱۲٪ کوچه و ۶٪ آستانه مکاتب دخترانه را انتخاب نموده‌اند. تفکیک محلات شکل‌گیری آزار و اذیت جنسی نشان می‌دهد که میزان آزار و اذیت جنسی رابطه آشکار با میزان حضور زنان در محلات مختلف دارد. اماکن و محلاتی که شاهد حضور بیشتر زنان است، در عین حال شاهد وقوع بیشترین موارد آزار و اذیت نیز می‌باشند. اکثریت قاطع بیش از ۹۰٪ پاسخ دهندگان که به «پرسش‌نامه اماکن عمومی» پاسخ داده‌اند خود در اماکن عمومی مورد آزار و اذیت جنسی قرار گرفته‌اند. در رابطه به مزاحمت جنسی در محیط آموزشی و کاری، ۹۱٪ از کسانی که به «پرسشنامه‌های نهادهای آموزشی» پاسخ داده‌اند، گفته‌اند که آزار و اذیت شده‌اند و ۸۷٪ کسانی که به «پرسش‌نامه‌های محیط کاری» پاسخ داده‌اند، در محیط کاری آزار دیده‌اند. ادعای مصاحبه شونده‌گان در رابطه به وقوع آزار و اذیت جنسی در اماکن عامه، محیط کاری و آموزشی مبتنی بر چشم دید آنان بوده است. ۹۰٪ در محلات عمومی، ۷۱٪ در محیط کاری و ۷۹٪ نیز در نهادهای آموزشی شاهد بوده‌اند که دیگران مورد آزار و اذیت جنسی قرار گرفته‌اند.

نوعیت آزار و اذیت جنسی

نوع آزار و اذیت جنسی زنان و دختران از دید مصاحبه شوندگان طیف وسیعی را در بر می گیرد؛ از آزار و اذیت کلامی گرفته تا غیر کلامی و فیزیکی. آزار کلامی مواردی چون پرزه پرانی، اشپلاق زدن، بکارگیری الفاظ رکیک، پیشنهادات جنسی، اظهارنظر در مورد ظاهر و پوشش فرد، شوخی های شهوت آلود یا بیان طنزهای جنسی را در بر می گیرد. نگاه دوامدار، نگاه دزدکی، چشم چرانی و چشمک زدن در دسته آزار و اذیت غیر کلامی جای می گیرند. آزار و اذیت فیزیکی نیز مصادیق متعدد دارد که از شانه زدن و لمس کردن تا سد کردن راه قربانی و تجاوز جنسی را در بر می گیرد. بنظر می رسد میان دو متغیر پژوهش یعنی محل آزار و اذیت و نوعیت آن رابطه معنادار وجود دارد. بدین معنی که محلات مزدحم فضای مناسب برای آزار فیزیکی را فراهم می کنند در حالیکه فضا و محلات نسبتاً خلوت زمینه را برای آزار کلامی و تعقیب آزار دیده مساعد می سازد. آزار غیر کلامی در هر محلی قابل تبارز است. تحلیل و جمع بندی پاسخ مصاحبه شوندگان در رابطه به نوعیت آزار و اذیت جنسی نشان می دهد که نوعاً میزان مزاحمت شفاهی در تمامی محلات بالاتر از انواع مزاحمت های دیگر است. مثلاً ۴۳٪ از مصاحبه شوندگان در محلات عامه و ۳۸٪ پاسخ دهندگان در محیط های کاری و آموزشی بر وقوع آزار و اذیت جنسی شفاهی تاکید نموده اند. آزار و اذیت غیر کلامی در محلات عامه، کار و آموزش به ترتیب با ۳۱٪، ۲۵٪ و ۱۰٪ در جایگاه دوم قرار دارد. وقوع آزار فیزیکی در محلات عمومی بالاتر از نهادهای آموزشی و محیط کاری است، ولی شدت و کیفیت آن متفاوت است. بدین معنی که احتمال وقوع مزاحمت فیزیکی شدید در محلات عمومی پائین است و ممکن است تنه زدن و لمس کردن را در بر گیرد؛ زیرا زمینه برای ارتکاب آزار جنسی شدید مهیا نیست. محیط کار و آموزش بویژه اگر مکان و یا زمان خلوت ایجاد گردد، زمینه آزار فیزیکی نسبتاً شدید را فراهم خواهد نمود.

در رابطه به آزار و اذیت جنسی در محیط آموزشی، پاسخ دهنده ای از کابل اظهار نموده است که:

"همصنفی ام در دانشگاه از سوی استاد مورد آزار و اذیت جنسی قرار گرفته است به گونه ای که استاد مذکور او را به یک بهانه به خانه خود دعوت میکند. او نیز بالای استاد اعتماد نموده و به خانه وی می رود. اما استاد از وی تقاضای نامشروع می کند. وی که دختر هوشیار بود صدای استاد خود را در مابیل ثبت نموده و برای ما آورد و از ما درخواست کمک نمود. ما همرايش کمک نمودیم و به اداره مراجعه نمودیم. صدای ثبت شده را به مقامات اداره نشان دادیم. شخص آزار دهنده مدت یک هفته دانشگاه نیامد، اما پس از یک هفته دوباره آمد و درس دادن را شروع نمود. ما دوباره به اداره مراجعه نمودیم. همصنفی ما مدعی بود که نمی تواند در حضور چنین استاد درس بخواند؛ اما دانشگاه به آن استاد ضرورت داشت و به همصنفی ما گفت تو در ساعت آن استاد از درس دور باش و استاد مکلف است تا در امتحان نمره پوره برایت بدهد."

خانمی دیگری از هرات گفته است که:

"یک محصل برای تکمیل مونوگراف خود به کتاب نیاز داشت که استاد از او خواسته به خانه شان بیاید، تا کتاب را که در خانه شان است به او بدهد. محصل دختر وقتی این خواست را میشوند به دلیل اعتماد که به استادش داشته قبول میکند. بعداً که استادش شروع به نوازش و لمس کردن بدنش می کند. این محصل از محل حادثه، که خانه استادش است فرار میکند و به خانه دوستش رفته او را در جریان میماند. حالاً که خانواده او و پدر دوستش در جریان قرار گرفته اند به دنبال استاد هستند، که فرار کرده است. حالاً در دانشگاه موضوع پخش شده و معلوم شده که این استاد تا حالا از شاگردان دیگر نیز چنین خواسته داشته و دختران از ترس آبرو ریزی سکوت کرده اند."

خانمی از کابل که استاد در یکی از مکاتب ذکور می باشد، می گوید:

"ما زنان و دختران حتی در محیطی که جای تعلیم و تربیه است مورد آزار و اذیت جنسی قرار میگیریم. اکثریت معلمین طبقه اناث از سوی شاگردان شان مورد آزار و اذیت های گوناگون قرار می گیرند و بدلیل اینکه بدنام نشوند و یا مجبور به ترک کار نگردند، خاموشی اختیار می کنند و این خاموشی باعث افزایش روز افزون آزار و اذیت جنسی گردیده است."

زمان وقوع آزار و اذیت جنسی

آزار و اذیت جنسی زنان و دختران از نظر زمان وقوع آن نیز متفاوت است. بیشترین میزان آزار و اذیت جنسی زمانی اتفاق می افتد که نوعاً تعداد بیشتری از دختران و زنان در بیرون از خانه بسر می برند. صبح، چاشت و بعد از ظهر که زنان بخاطر تحصیل، کار و یا خرید خانه و موضوعات دیگر در بیرون از خانه بسر می برند، زمانی است که بیشترین آزار و اذیت جنسی احتمال وقوع دارد. در این راستا، ۷۲٪ از مصاحبه شوندگان بر این باورند که چاشت و بعد از ظهر زمان وقوع مزاحمت جنسی است. ۱۲٪ آنان گفته اند که مزاحمت جنسی در اوقات صبح بیشتر اتفاق می افتد؛ زیرا در آغاز روز (صبح) که زنان شاغل و دختران دانش آموز و یا دانشجو رهسپار محل کار و محل آموزش هستند، احتمال وقوع آزار و اذیت جنسی بیشتر است.

ویژگیهای مجرمان آزار جنسی

بر اساس پژوهش ها، مرتکبین آزار و اذیت جنسی عمدتاً مردانی با پایگاه اجتماعی و اقتصادی بالا هستند. این افراد جزء کارمندان یقه سفید به شمار می آیند که به راحتی می توانند جرایم خود را پنهان سازند و برای مدتهای طولانی به آزار رسانی علیه زنان بپردازند. در مواردی که رابطه جنسی مطرح باشد، پیشنهاد رابطه با حقوق بیشتر، کار کمتر و پست یا مقام بالاتر همراه است. در مواردی نیز مجرم پیشاپیش سعی در دادن حقوق، پول اضافی و خرید وسایل، برای قربانی آزار جنسی دارد تا رضایت او را جلب کند. در بیشتر موارد آزار جنسی تاحدودی زیرکانه صورت می پذیرد و شامل فهماندن این مطلب است که پذیرش خواست های جنسی با پاداش همراه خواهد بود یا چنانچه این خواست ها برآورده نشوند، نوعی مجازات مانند جلوگیری از ترفیع یا اخراج از کار را به دنبال خواهد داشت.

در این راستا، خانمی که کارمند یکی از بانک های خصوصی در کابل است، یکسال قبل شاهد آزار و اذیت جنسی یکی از همکارانش از سوی رئیس قبلی بانک بوده است. وی در مورد اینکه شاهد چگونه آزار و اذیت بوده، می گوید:

"رئیس قبلی ما که یک شخص بی بند و بار بنظر می رسید از یکی از همکارانم تقاضای رابطه نامشروع نموده بود و برایش وعده داده بود که اگر با من رابطه جنسی برقرار کنی ترا سکرتر خود می سازم. اما آن دختر تقاضای وی را رد کرده بود."

علاوه بر ثروت و قدرت که ابزارهای مناسب مجرمان برای فریفتن زنان یا پنهان کردن آزارهای جنسی است، معمولاً آزاردهندگان افرادی اند که ظاهری موجه دارند و در ظاهر پایبندی خود را به اصول اخلاقی و اعتقادی نشان میدهند، اما در عمل و در خلوت به آزار قربانیان می پردازند. آنان با نمایش رفتار موجه، سعی بر آن دارند تا وانمود نمایند که هیچ گاهی به آزار جنسی دست نمی زنند و رفتار به ظاهر موجه به ابزاری برای سوءاستفاده از زنان شاغل بدل گشته است.

در این پژوهش، از دید مصاحبه شوندگان، کسانی که مرتکب آزار و اذیت جنسی زنان و دختران در محیط کاری می گردند بیشتر کسانی هستند که در مقام بالاتری نسبت به آزار دیده یا قربانی قرار دارد. به تعبیر دیگر، آزار دهندگان نوعاً واجد صلاحیت و موقعیت سازمانی بوده و با استفاده از آن به آزار و اذیت جنسی زنان و دختران زیردست اقدام می نمایند. ۶۳٪ از پاسخ دهندگان در پاسخ به این پرسش که آزار دهندگان در محیط کاری چه کسانی هستند، گزینه

"همه" را انتخاب نموده و اذعان داشته اند که آمرین، رئیسان و همکاران همگی مرتکبین آزار و اذیت جنسی در محیط کاری است. ۱۲٪ همکاران، ۹٪ آمرین و ۸٪ رئیسان را در زمره کسانی قرار داده اند که مرتکب بیشترین آزار و اذیت جنسی زنان و دختران در محیط کاری می گردد.

یک خانم شاغل از بلخ گفته است مدت کوتاهی است که به حیث سکرتر در یکی از بخش های ریاست معارف ایفای وظیفه می کند. وی از سوی رئیس مورد آزار و اذیت قرار گرفته است طوری که پس از سپری شدن دوماه از وظیفه، رئیس شروع به تماس های بیجا و ناوقت تلفونی می کند. هنگامی که این خانم برایش گفته که نمی خواهد از طرف شب آن هم طولانی با وی صحبت کند، رئیس برایش گفته که وظیفه یک سکرتر داشتن رابطه نزدیک با رئیس و همراز و همدرد بودن با او است، در غیر آن صورت احتیاج به سکرتر نیست. این خانم هم فردای همان روز استعفا داده و گفته که نمی خواهد همه خواهشات وی را برآورده نماید و ترک وظیفه نموده است.

خانم دیگری از بلخ می گوید:

"در یکی از حوزه های پولیس در ولایت بلخ ایفای وظیفه می کنم. از طرف معاون این حوزه مورد آزار و اذیت قرار گرفته ام. معاون حوزه که شخص میان سال است، من را مجبور به داشتن رابطه با خود ساخته است. هنگامی که من پیشنهادش را رد نمودم، من را تهدید نموده که از کار برطرف خواهم کرد و یا به یکی از ولسوالی های دور دست تبدیل خواهم کرد. من هم به سخنان وی اعتنا نکردم، تا آنکه بعد از گذشت مدت کوتاهی من را به یکی از ولسوالی های دور دست بنام شولگره تبدیل نمود. با وجود داشتن اقتصاد ضعیف و اینکه تنها خودم نان آور خانه هستم مجبور به ترک وظیفه گردیدم."

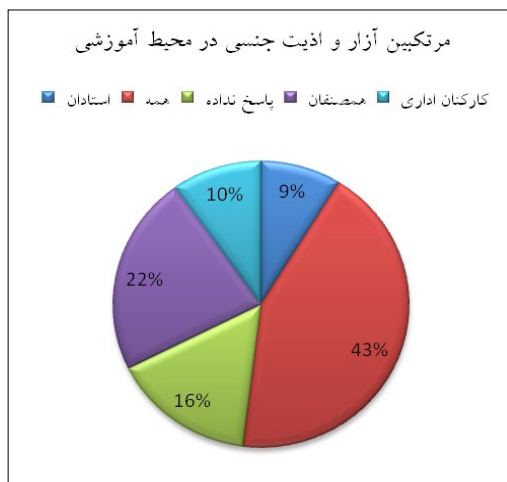
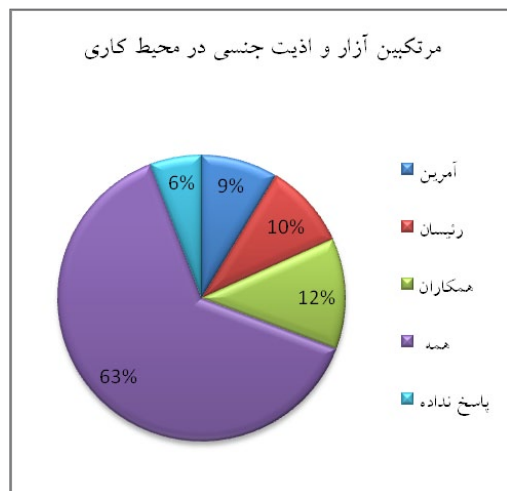
مصاحبه شونده ای از بلخ:

"وی از سوی آمر مالی یکی از شرکت های خصوصی که در آن ایفای وظیفه می نمود مورد آزار و اذیت قرار گرفته است. روزی وی در حال پاک کاری آشپزخانه می باشد که آمر مالی داخل آشپزخانه می شود و قسمت هایی از بدن او را لمس می کند. هنگامی که او موضوع را به رئیس شرکت اطلاع می دهد چون آمر مالی برادرزاده رئیس است به شکایت وی اعتنا نکرده و با لحن خشن وی را از دفتر بیرون می کند و بعد برایش می گوید که تو باعث بدنامی دفتر مان می شوی. رئیس شرکت به همین دلیل او را از وظیفه اخراج می نماید."

در محیط آموزشی، نیروهای فعال در یک نهاد آموزشی همانا استادان، کارمندان اداری و هم صنفی ها هستند. اینکه کدام یک از اینان در ارتکاب آزار و اذیت جنسی زنان و دختران نقش دارند، نظریات پاسخ دهندگان متفاوت است. ۴۳٪ از مصاحبه شوندگان گفته اند که همه (استادان، کارمندان اداری و هم صنفی ها) باعث آزار و اذیت جنسی زنان و دختران می گردند. هم صنفان و استادان به ترتیب با ۱۶٪ و ۹٪ در رتبه دوم و سوم جا دارد. رتبه چهارم با ۷٪ مربوط به کارکنان اداری است.

در همین رابطه دانش آموزی از ولایت بلخ گفته است:

"یکی از دوستان من که دانش آموز آمادگی کانکور در یکی از آموزشگاه های شهر مزار شریف میباشد از سوی استاد فیزیکش مورد آزار و اذیت قرار گرفته. استاد فیزیک که در حدود ۳۰ سال دارد به وی پیشنهاد دوستی نموده بود، ولی دانش آموز مذکور پیشنهادش را رد نموده بود و کورس را ترک نموده بود. بعد از چند روز استاد در تلفونش تماس گرفت ولی دانش آموز جواب نداد، تا اینکه پیام تهدید آمیز خود را به وی فرستاد که در صورت ترک نمودن کورس و یا جواب ندادن به تلفون عکس موضوع را هم به خانواده و هم به همه خواهم گفت، که خودت پیشنهاد دوستی برایم کردی تا آبرو و عزتت زیر سوال برود. ولی وی به این تهدید اعتنا نکرد و سیم کارت خود را تبدیل نمود و در عین حال به کورس دیگر به خاطر ادامه تحصیل رفت، تا اینکه استاد هدف شومش را عملی کرد و به خانواده اش خبر داد که دختر شما به نسبت پیشنهاد دوستی برای من آموزشگاه را ترک نموده. خانواده اش هم در عوض اینکه به وی اعتماد کند وی را مورد باز پرس و توهین و تحقیر قرار داد و از رفتن به آموزشگاه منع کرد، تا آنکه وضعیت روحی وی هر روز بدتر شد و با خوردن دوی زهری خود را به هلاکت رساند و از بین برد."

عکس العمل در برابر آزار جنسی

مصاحبه شوندگان در مورد عکس العمل زنان و دختران آزار دیده یا قربانی در اماکن عامه، محیط های آموزشی و کاری نظرات مشابه و نسبتاً یکدستی دارند. اکثریت آنان اظهار نموده اند که قربانیان در برابر مزاحمت جنسی سکوت نموده و از خود عکس العمل نشان داده اند. از نظر کمی، تعداد اینان به بیش از ۶۳٪ می رسند. در حدود ۲۱٪ تا ۲۵٪ از عدم واکنش قربانی در برابر آزار جنسی خبر داده اند.

در رابطه به عدم واکنش و دلیل آن، پاسخ دهنده ای از هرات اظهار نموده است:

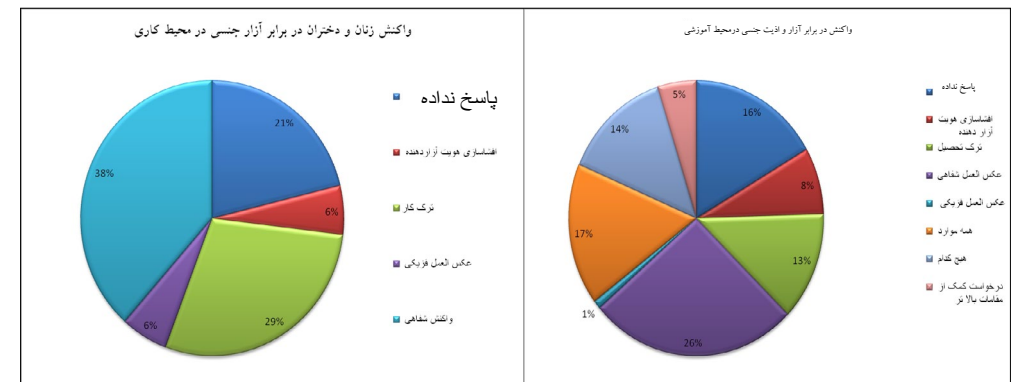
"استاد مضمون پشتو در لیسه دخترانه با اینکه سن و سال زیادی داشت، اما با ورود به صنف دختران و شروع درس با راه رفتن در سر صنف بالای سر دختران، دست خود را در سر شانه، بازو و کمر دختران میماند و فشار میداد و لب و صورت دختران را به بهانه شوخی می کشید. دختران متعلم نیز با نزدیک شدن ساعت درسی او یا از صنف بیرون میشدند یا به چوکی های آخر صنف میرفتند تا از دست او دور باشند. از این مضمون بیشتر متضرر بودند امانمی"

توانستند به اداره مکتب چیزی بگویند چون یکی از دختران که گفته بود، استاد او را در مضمون خودش ناکام کرد.»
نوعیت و کیفیت واکنش

واکنش آزار دیدگان نسبت به آزار جنسی متنوع و متفاوت بوده و از واکنش شفاهی، ترک موقعیت تا درگیری فیزیکی را شامل می شود. این واکنش ها را می توان به دو دسته واکنش های منفعلانه و واکنش فعالانه تقسیم نمود. واکنش در برابر آزار و اذیت جنسی به عواملی هم چون نوعیت مزاحمت، موقعیت زمانی-مکانی، تعداد آزاردهندگان و شخصیت آزار دیده بستگی دارد. اما واکنش معمول و غالب زنان در دسته واکنش های منفعلانه جا می گیرد. بر اساس پژوهش، واکنش قربانیان نوعاً واکنش شفاهی، درخواست کمک از مردم یا پولیس، دوری از محل حادثه و واکنش فیزیکی بوده است. در این پژوهش، ۳۳٪ پاسخ دهندگان گفته اند که واکنش شفاهی رایج ترین نوع عکس العمل آزار دیده در برابر آزاردهنده در اماکن عامه بوده است، در حالیکه ۲۶٪ دیگر گفته اند که واکنش آزار دیده بصورت درخواست کمک از مردم یا پولیس تبارز یافته است. گاهی واکنش منفعلانه در قالب "دوری از محل حادثه" تبارز یافته و ۲۳٪ مصاحبه شوندگان آن را تأیید نموده اند. برخورد فیزیکی با آزاردهندگان جنسی با ۱۲٪ در جایگاه بعدی قرار دارد.

در محیط کاری نیز واکنشها متفاوت بوده است. ۳۸٪ از واکنش شفاهی سخن گفته اند، ۲۹٪ ترک کار را بمثابة یک واکنش یادآوری نموده است و ۶٪ نیز گفته اند که واکنشهای قربانیان در محیط کاری از نوع واکنش فیزیکی و یا افشای هویت آزاردهنده بوده است.

در محیط آموزشی نیز عکس العمل آزار دیده در برابر آزاردهنده از گوناگونی برخوردار است. ۳۴٪ از قربانیان از خود عکس العمل شفاهی نشان داده اند. ۲۰٪ هم از دیگران درخواست کمک نموده اند. واکنش ۱۴٪ از قربانیان دور شدن از محل حادثه بوده است. ۱۱٪ گفته اند که از پولیس در خواست کمک نموده اند. ۶٪ اظهار نموده اند که واکنش شان در برابر آزاردهنده فیزیکی بوده است و با آزار دهنده برخورد کرده اند.

کمک مردم به آزار دیده و نوعیت آن

از دید پاسخ دهندگان، آزار دیده یا قربانی آزار و اذیت جنسی مورد کمک و همکاری مردم قرار گرفته اند. اما نوعیت کمک به قربانی از دید مصاحبه شوندگان متفاوت بوده است. در محیط کاری، بخشی از پاسخ دهندگان که گفته اند کمک به قربانی آزار و اذیت جنسی صورت گرفته است. ۴۳٪ را تشکیل می دهند، اما بقیه نظر مخالف با نظر گروه اول دارد. اینان گفته اند هیچ کمکی به قربانی آزار و اذیت جنسی در محیط کاری صورت نگرفته و کسی با آزار دیده همکاری نداشته است. در محیط آموزشی، نیز کمک و همکاری با آزار دیده بصورت افشاسازی هویت آزاردهنده و دادخواهی جهت توقف آزار و اذیت بوده است. گاهی همکاری با قربانی در قالب واکنش هایی همچون خبر دادن به پولیس، درگیری با آزاردهندگان، کمک خواستن از دیگران و دلداری دادن به قربانی تبارز یافته است.

کسانی که پاسخ منفی داده اند و بر این باور بودند که کمکی به قربانی صورت نگرفته است، در مورد علت عدم همکاری مردم با آزار دیده و عدم همکاری خود شان با قربانی، نقطه نظرات مختلفی را بیان نموده اند. عده ای گفته اند که ترس از مداخله مردم آن ها را از کمک باز داشته است و اینکه مبادا با کمک به قربانی آزار و اذیت جنسی خود به قربانی تبدیل گردند. برخی دیگر گفته اند که مردم سکوت و بی تفاوتی اختیار نمودند و حتی احساس هموائی با قربانی در مردم دیده نمی شد و با کاربرد جملاتی چون "خود دختر شاید مقصر باشد"، "کار ما نیست کار دولت است" و "دکاندار هر دو طرف سرک خنده کردند و فقط می دیدند" این بی تفاوتی را ابراز نمودند.

نقش خانواده در کاهش آزار و اذیت جنسی

خانواده اساسی ترین نقش را در کاهش و جلوگیری از آزار جنسی دارد. آزاردهندگان و آزار دیدگان هر دو در خانواده ها رشد می کنند و تربیت می شوند. خانواده ها می توانند از طریق توجه به رعایت اصول اخلاقی، تربیت فرزندان پاکدامن، محبت صادقانه با فرزندان از افتادن دختران شان در دام محبت های دروغین فریب کاران و افراد ناسالم جلوگیری کنند. هم چنین، اگر عضوی از خانواده مورد آزار و اذیت قرار گیرد، خانواده ها می توانند در همکاری با وی بکوشند نه اینکه مانع تحصیل و یا کار وی گردند یا او را به عنوان متهم اصلی مورد قضاوت قرار دهند.

یافته های این پژوهش، نشان می دهد که برخی از قربانیان آزار جنسی، خانواده های شان را در جریان قرار داده اند و برخی دیگر از این امر ابا و رزیده اند. ۴۸٪ از پاسخ دهندگان اذعان نمودند که خانواده خود را در جریان موضوع آزار و اذیت قرار داده اند. اما ۴۶٪ گفته اند که خانواده شان را در جریان قرار نداده اند. آزار دیدگانی که خانواده های شان را در جریان قرار داده بودند، در برابر این پرسش که واکنش خانواده شما چی بوده است؟ پاسخ های گوناگونی را بیان نموده اند. گر چند ۴۰٪ از مصاحبه شوندگان پاسخ مشخصی را در برابر این سؤال ارائه نمودند، اما ۱۱٪ گفته اند که خانواده ام مرا تا محل و یا درسم همراهی نمود. هم چنین ۱۱٪ ابراز داشته اند که خانواده ام موضوع را به پولیس گزارش داده است. به همین ترتیب، ۱۱٪ گفته اند که بعد از در جریان قرار دادن خانواده ام، آنان مرا از کار و تحصیل ممانعت نمود. ۹٪ گفته اند که خانواده شان جهت شناسائی آزاردهنده تلاش نموده است و نیز ۹٪ دیگر گفته اند که خانواده او را توصیه نموده است تا مواظب خود باشد. این آمارها نشان می دهد که نمی شود گفت اطلاع دادن به خانواده باعث حمایت از قربانی می شود یا خود برای او به یک مسئله تبدیل می شود.

پیامدهای آزار و اذیت جنسی

آزار جنسی ممکن است در هر مجموعه ای ظاهر شود و بر تصور زنان نسبت به حضور اجتماعی شان تاثیر منفی شدید بگذارد. ترس از آزارهای جنسی می تواند زمینه ی انزوای زنان را فراهم آورده و گاهی دچار اختلال روابط اجتماعی گردد. هم چنین یکی از منابع عمده استرس های زندگی که خود تاثیر منفی بر سلامت روانی و فیزیکی زنان دارد، ترس از آزار جنسی در اماکن عمومی است. از دیگر پیامدهای آزار جنسی، ایجاد بدبینی و سوء ظن و نگرش منفی نسبت به جامعه و محیط اجتماعی است. زنان آزار دیده حتی در زندگی روز مره شان دچار اختلال می گردند و جبران آسیب ها و مشکلات وارده به زودی از ذهن قربانی پاک نخواهد شد.

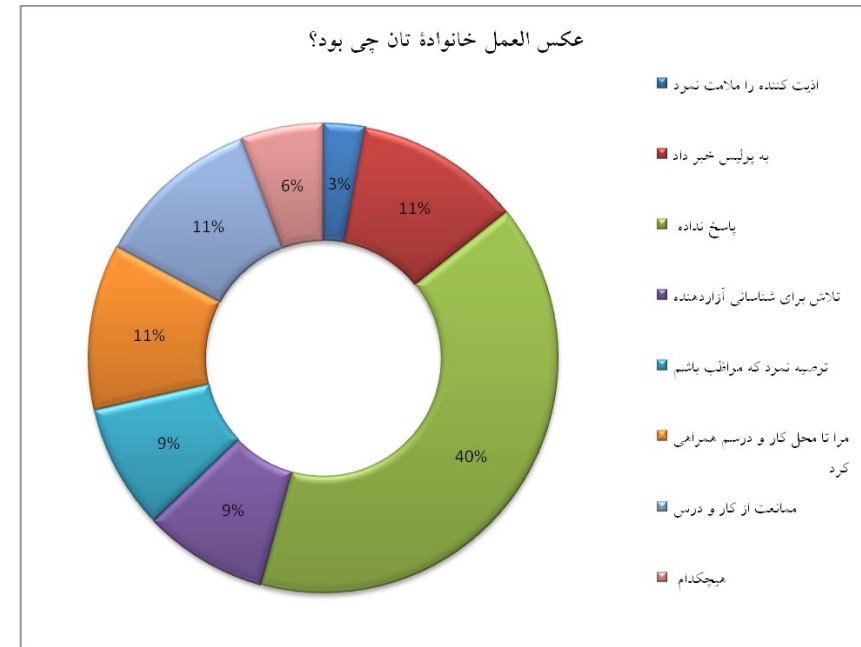
در این پژوهش، بر اساس پاسخ مصاحبه شوندگان، طیف وسیعی از پیامدهای آزار و اذیت جنسی زنان و دختران در محلات عمومی، محیط کاری و آموزشی مورد تذکر و شناسائی قرار گرفته است. انزوا و استرس، بدبینی نسبت به جامعه و محیط، ترک تحصیل یا کار و از دست دادن اعتماد بنفس پیامدهای ناگواری اند که بر قربانی آزار جنسی تحمیل می گردند. بنظر می رسد که میزان آسیب ها و نوع پیامدهای آزار جنسی از محلات عمومی تا محیط های کاری و آموزشی دچار تغییر می گردد. مثلاً در محلات عمومی، ۴۴٪ بدین باورند که انزوا و بدبینی نسبت به جامعه و محیط پیامد مستقیم و رده اول آزار جنسی است. ۴۱٪ نیز به ترک تحصیل یا کار اشاره داشته اند. از دست دادن اعتماد بنفس نیز با ۱۱٪ در رده سوم قرار دارد.

اما در محیط کاری، رده بندی پیامدها دچار تغییر می گردد. ۴۹٪ با انتخاب گزینه «همه» یا تمامی موارد، اظهار نموده اند که مزاحمت جنسی فقط دارای یک پیامد نیست، بلکه مجموعه ای از پیامدهای منفی را بر قربانی تحمیل می نماید. بدین معنی که ترک کار یا تحصیل، از دست دادن اعتماد بنفس، انزوا و گوشه گیری، افزایش استرس و بدبینی نسبت به جامعه و محیط همگی مواردی اند که قربانی را مورد هجوم قرار می دهد. ۲۸٪ بدین باور اند که پیامد آزار و اذیت جنسی مواردی مانند ترک تحصیل یا کار اند. ۱۱٪ نیز بدبینی نسبت به جامعه و محیط را در جواب های شان مورد تاکید قرار داده است.

پیامد مزاحمت جنسی در محیط آموزشی، از سوی مصاحبه شوندگان چنین رده بندی گردیده است. ۵۵٪ گفته اند که آزار جنسی مجموعه ای از پیامدهای منفی را بصورت ترکیبی بر آزار دیده تحمیل می نماید. ۱۶٪ ترک کار و یا تحصیل را بمثابة پیامد منفی آزار جنسی قلمداد نموده است و ۱۲٪ نیز به از دست دادن اعتماد بنفس اشاره نموده است. از منظر قربانی، آزار و اذیت جنسی دارای پیامدهای کشنده و خطرناک است. بر اساس تجارب قربانیان آزار و اذیت جنسی، تاثیرات و پیامدهای آزار و اذیت جنسی محدود به شخص آزار دیده نمانده و بر خانواده قربانی تاثیر گذاشته و قضاوت اجتماعی را نسبت به شخص و خانواده ها دگرگون می نماید. از میان پاسخ دهندگان، ۲۰٪ گفته اند پیامد فوری آزار و اذیت جنسی پدیدار شدن احساس ترس نزد آزار دیده می باشد. هم چنین، ۲۰٪ دیگر از مصاحبه شوندگان مدعی شده اند که آزار و اذیت جنسی تنها یک پیامد ندارد، بلکه مجموعه ای از تاثیرات ناگوار عارض حال آزار دیده می شود.

بر اساس تجارب اینان، «ترس، بی اعتمادی نسبت به دیگران و خود، سر زبان مردم افتادن، احساس بی آبرویی کردن، رها کردن کار و تحصیل، خانه نشینی و مشکوک شدن خانواده نسبت به آزار دیده» پیامدهای خرد کننده ای اند که بر آزار دیدگان تحمیل می گردد. ۱۷٪ از دست رفتن اعتماد بنفس را پیامد آزار و اذیت جنسی می دانند. ۱۱٪ احساس بی آبرویی و بی اعتمادی را پیامد آزار و اذیت جنسی می دانند. ۶٪ هم از مشکوک شدن خانواده نسبت به آزار دیده منحنیث پیامد آزار و اذیت جنسی سخن گفته اند.

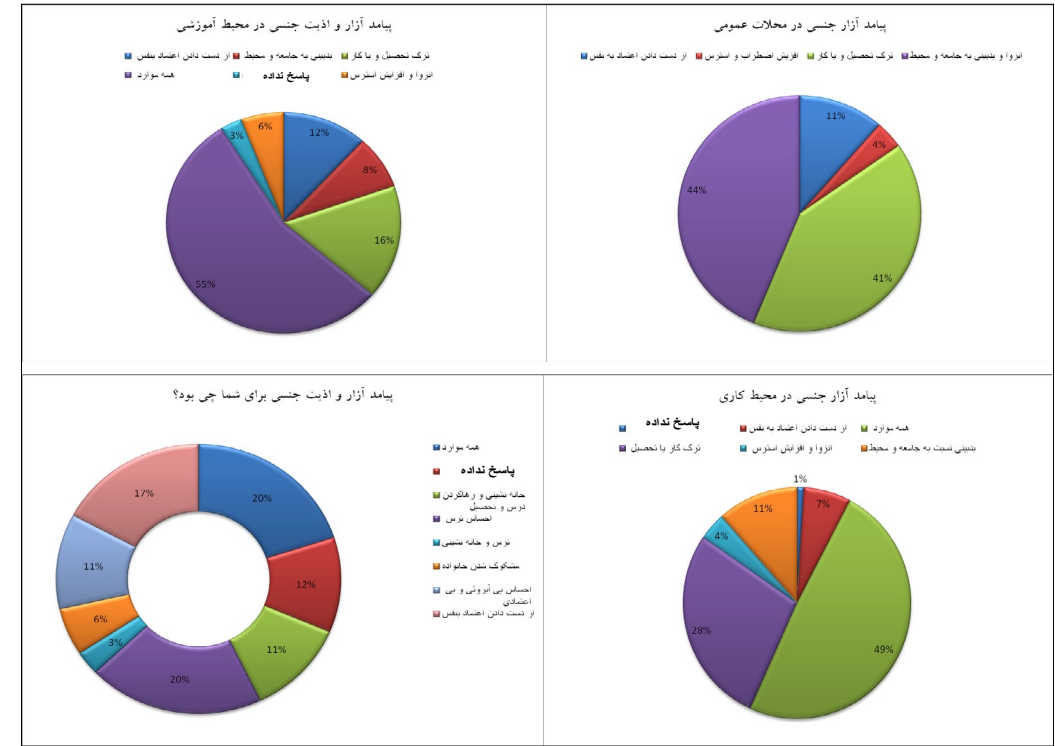
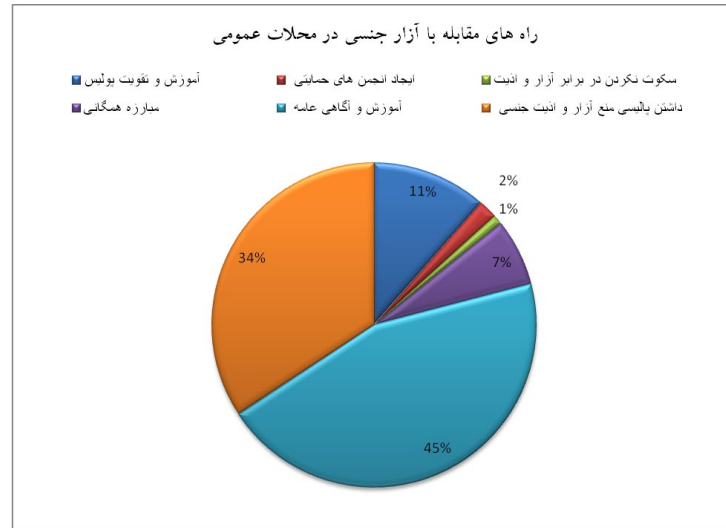
عکس العمل خانواده تان چی بود؟

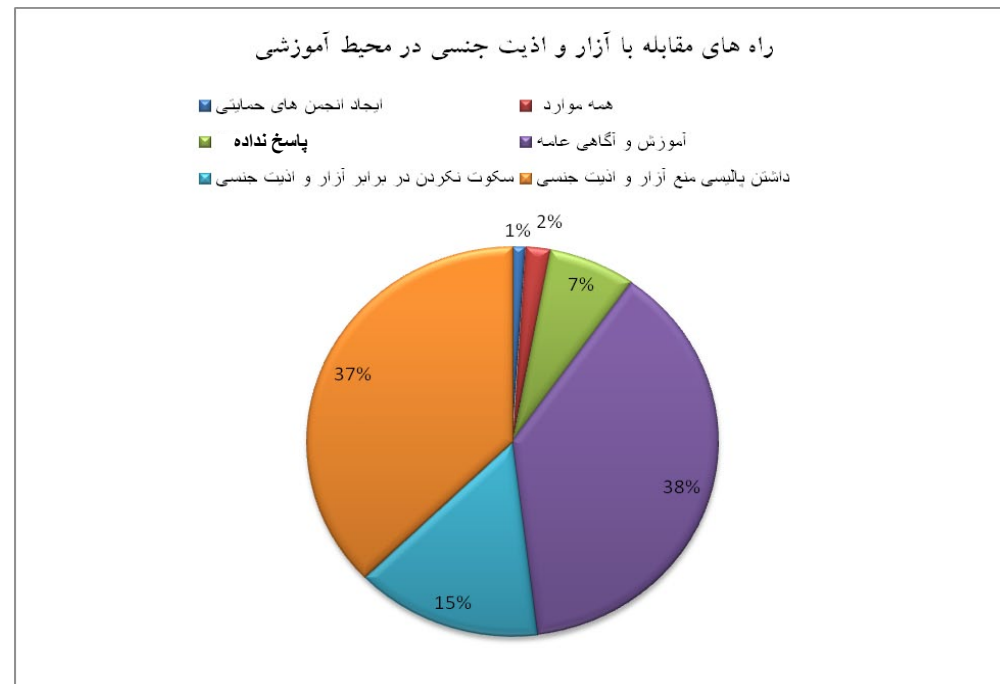
در رابطه به کمک خانواده به قربانی، پاسخ دهنده ای از بلخ می گوید که:

«در دانشگاه از طرف رئیس دانشکده خود مورد آزار و اذیت جنسی قرار گرفته است، طوریکه قربانی در یک مضمون چانس دو شده بوده و هنگامی که نزد رئیس دانشگاه مراجعه می کند، رئیس دانشگاه که مرد ۴۵ ساله است از وی درخواست رابطه جنسی نموده است. قربانی به رئیس جواب رد داده و موضوع را با پدرش که یک شخص سرشناس بود شریک نمود. پدر قربانی موضوع را به سارنوالی گزارش داده و سارنوالی شخص را طبق قانون حبس نمود.»

برخی از آزار دیدگان گفته اند که خانواده شان را در جریان آزار و اذیت خویش قرار نداده اند. وقتی توضیحی در مورد در جریان قرار ندادن خانواده های شان خواسته می شود، اکثریت آزار دیدگان (۸۳٪) به دلیل هراس از پیامدهای منفی خبر دادن به خانواده نسبت به خودشان اطلاع نداده اند، ۵٪ اظهار داشته اند که در جریان قراردادن خانواده باعث جنگ و جنجال خانوادگی می گردید، از این رو، از نظر اینان پنهان کاری و انصراف از مطلع ساختن خانواده بهترین گزینه بوده است. ۴٪ گفته است که خودم توانایی دفاع از خودم را دارم و خانواده ام را در جریان قرار نداده ام. هم چنین ۴٪ دیگر اظهار داشته اند که مطلع ساختن خانواده ام باعث منازعات فامیلی و بویژه جنگ میان پدر و مادرم می گردید. ترس از جدائی پدر و مادرم باعث شد که خانواده را در جریان قرار ندهم. به همین ترتیب، ۴٪ گفته اند که اگر خانواده ام را در جریان قرار می دادم، این کار باعث می شد که خانواده ام نیز مورد تهدید و خشونت قرار گیرد.

در محیط آموزشی، نظریات پاسخ دهندگان از این قرار است که ۳۸٪ آموزش و آگاهی عامه را انتخاب نموده، ۳۷٪ داشتن پالیسی منع آزار و اذیت جنسی و ۱۵٪ عدم سکوت در برابر آزار جنسی منحنی راهکارهای موثر جهت مبارزه با آزار و اذیت جنسی شمرده اند.

راه های مقابله با آزار و اذیت جنسی

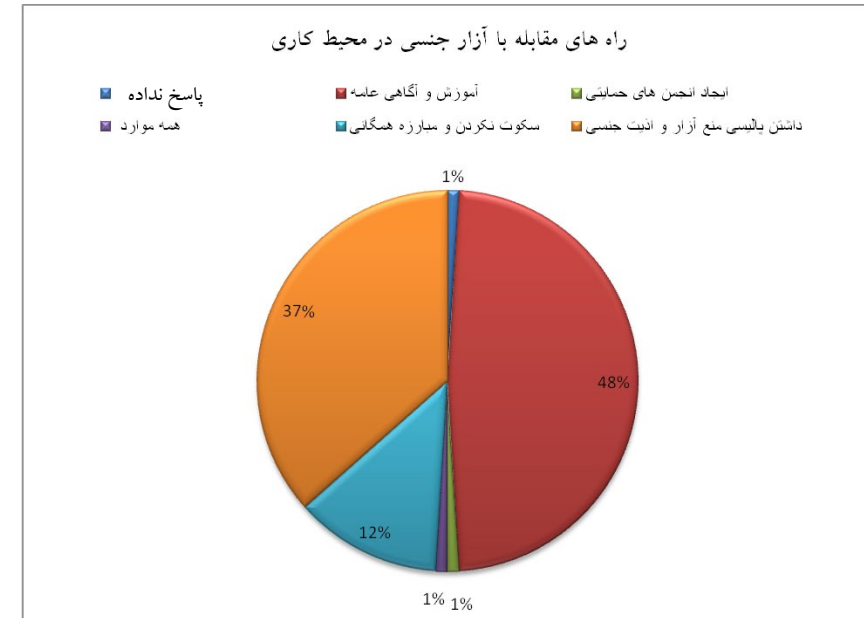
الف - از دید پاسخ دهندگان

پاسخ دهندگان در این پژوهش، به دنبال تغییر و اصلاح نوع تفکر و نگاهی است که نسبت به زنان وجود دارد. از این منظر، اصلاح فرهنگ جنسیتی از طریق آموزش، آگاهی عمومی و مبارزه همگانی عملی است؛ فرهنگ جنسیتی ای که زنان را به عنوان شهروندان درجه دوم و یا سوژه ی جنسی می بیند و توجه به کرامت ذاتی زن و قابلیت وی در نقش آفرینی فعال در امور اجتماعی را نادیده می گیرد. برخی دیگر نیز با تاکید بر داشتن پالیسی منع آزار و اذیت جنسی، مبارزه با این پدیده را در گرو تدوین و تطبیق چنین پالیسی ها می پندارند. عده ای از پاسخ دهندگان بر نقش پولیس در راستای مبارزه و پیشگیری از آزار و اذیت جنسی تاکید نموده اند.

در اماکن عامه، ۴۵٪ بر آموزش و آگاهی دهی تاکید نموده و آن را راهکار مناسب برای مبارزه با آزار و اذیت جنسی شمرده است. ۳۴٪ نیز داشتن چارچوب های قانونی و اجرایی را برای آزار و اذیت جنسی مهم می دانند و ۱۱٪ نیز بر نقش آموزش و پولیس در کاهش این پدیده تاکید نموده است.

در محیط کاری، ۴۸٪ آموزش و آگاهی عامه را منحصراً ابزار سودمند مبارزه با مزاحمت جنسی بر گزیده اند، ۳۷٪ داشتن پالیسی و ۱۲٪ سکوت نکردن و مبارزه همگانی را انتخاب نموده است. در مجموع، دو راهکاری که در صدر انتخاب مصاحبه شوندگان قرار دارند؛ یکی آموزش و آگاهی عامه و دیگری داشتن پالیسی منع آزار و اذیت جنسی است.

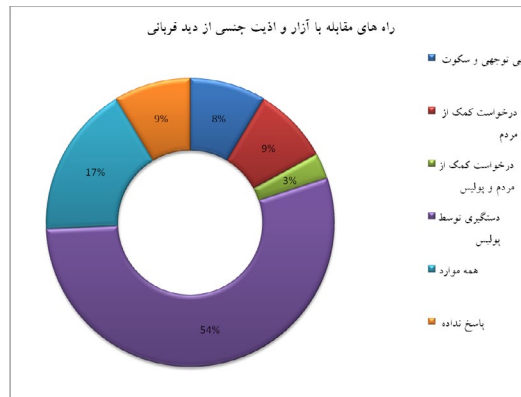

همچنان در مبارزه با آزار و اذیت جنسی زنان و دختران از نظر پاسخ دهندگان موارد زیر ضروری است:

- ۱. تابو شکنی:** مبارزه با آزار جنسی در درجه اول نیازمند شکستن تابوی وجود آزار و اذیت های خیابانی و مطرح شدن این موضوع در رسانه های جمعی به عنوان یک معضل اجتماعی است. طرح مسئله، اولین و مهمترین راهکار کاهش آزارهای خیابانی است.
- ۲. حمایت قانونی از آزار دیدگان:** قدم بعدی وجود حمایت های دولتی هم در سطوح قانونی و هم در سطوح ارائه مشاوره های حقوقی و روانی رایگان به آسیب دیدگان آزار جنسی است.
- ۳. تسهیل شکایات:** ایجاد راهکارهای قانونی برای سهل و آسان کردن امکان شکایت و اعتماد به زنان به جای نیاز به راه های عجیب و غریب اثبات ادعا، و حمایت از آسیب دیدگان آزار و اذیت هایی چون تجاوز- که تا مدت ها زندگی فرد را دچار اختلال می کند- همگی راهکارهایی جهت کاهش آسیب ها و پیامدهای آزار و اذیت های خیابانی است.
- ۴. نگاه به مقابله با پدیده آزار خیابانی به عنوان یک مسئولیت همگانی:** در نهایت اینکه مقابله با آزار و اذیت های خیابانی وظیفه و مسئولیت همگانی اعضای یک جامعه است و زنان و مردان همگی دارای میزانی از مسئولیت در این زمینه و ایجاد و افزایش امنیت اجتماعی هستند. بنابراین هر یک باید برای کاهش آزار جنسی اقدامی انجام دهند.

ب- از دید قربانی

راهکارهای مبارزه با آزار و اذیت جنسی از دید قربانیان با راهکاری دیگران تفاوتی جدی دارد. قربانیان کمتر توجه به راهکارهای دراز مدت دارند، بلکه بیشتر راهکارهای فوری و سریع را پیشنهاد نموده اند. مثلاً ۵۴٪ گفته اند که آزار دهنده باید توسط پلیس دستگیر شود. ۱۷٪ گفته اند که پلیس و مردم باید با قربانی همکاری نماید و نیز خود قربانی نباید در برابر آزار و اذیت سکوت نماید. ۱۱٪ اظهار داشته اند که باید از مردم و پلیس درخواست کمک شود.

فصل چهارم

جمع بندی و پیشنهادات

تحلیل کلی و جمع بندی

پژوهش کنونی با این هدف پی ریزی گردید تا عوامل آزار و اذیت جنسی، انواع، پیامدها و راهکارهای مبارزه با آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران آزار دیده را ارزیابی و تحلیل نماید. کاربست نتایج و یافته های پژوهش بخاطر ترسیم راهکارهای مبارزه با آزار و اذیت جنسی سودمند است؛ زیرا نمی توان بدون شناخت از این پدیده در تعیین استراتژی مبارزه با آن اقدام نمود. امروزه تعرض و آزار جنسی بخشی از تجربه اجتماعی روزمره دختران و زنان را تشکیل می دهد. آزار و اذیت جنسی ممکن است در محیط کار، آموزش و یا فضاهای عمومی چون سرک و بازار صورت پذیرد. آزار و اذیت جنسی طیف وسیعی از عملکردها را در بر می گیرد که از ساده ترین و رایج ترین آن که آزار و اذیت غیر لفظی مانند حرکات بدن و ایما و اشاره باشد تا توهین به خاطر جنسیت، متلک گفتن، لمس اعضای بدن و تجاوز جنسی را احتوا می نماید. نقطه مشترک در تمامی این رفتارها فقدان رضایت قربانی یا آزار دیده است. در یک نگاه کلی، پژوهش کنونی که در اماکن عمومی، محیط آموزشی، محیط کار و نیز با در نظر گرفتن پاسخ های قربانیان آزار و اذیت جنسی و بررسی موارد مشخص آزار و اذیت در مطالعه موردی انجام شده است، نتایج و یافته های زیرین را در بر دارد:

- ۱- وقوع آزار و اذیت جنسی:** اکثریت قاطع پاسخ دهندگان بر این باورند که آزار و اذیت جنسی در اماکن عمومی، نهادهای آموزشی و محیط کار اتفاق افتاده و می افتد. ۹۳٪ پاسخ دهندگان موجودیت آزار و اذیت جنسی را در اماکن عمومی، ۸۷٪ در محیط کاری و ۸۹٪ در محیط آموزشی تأیید نموده اند. آمار این چینی نشان می دهد که هیچ محیطی برای زنان و دختران امن نیست. آمار ۸۷٪ برای محیط کار، یعنی اینکه آزار و اذیت جنسی در تمام محیط های کاری هست. برای محلات عمومی و محیط آموزشی وضعیت بدتر از این است.
- ۲- مکان شکل گیری مزاحمت جنسی:** محیط کاری و محیط آموزشی در مجموع یکسان در نظر گرفته شده و به اجزای تابعه تقسیم نگردیده است. اما اماکن عمومی به اجزای کوچکتر قابل تقسیم است و هر جزء آن جداگانه مورد ارزیابی قرار گرفته است. پاسخ دهندگان بدین باورند که آزار و اذیت جنسی زنان و دختران محدود به محل خاصی نیست و احتمال بروز آن در هر جایی از اماکن عمومی قابل تصور است. اما تعداد بیشتری از مصاحبه شوندگان اظهار نموده اند که به ترتیب محلاتی همچون بازار، سرک عمومی، کوچه، ایستگاه مترو و آستانه مکاتب دخترانه معمولاً به لحاظ آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران محلات تهدیدزا و خطر آفرین است.
- ۳- مشاهده آزار و اذیت جنسی:** اکثریت قاطع (۹۰٪) پاسخ دهندگان خود شاهد آزار و اذیت جنسی در اماکن عمومی بوده اند. ۷۹٪ شاهد آزار و اذیت جنسی در نهاد آموزشی و ۷۲٪ نیز شاهد موارد آزار و اذیت جنسی زنان و دختران در محیط کاری شان بوده است. آمارهای فوق نشان می دهند که آزار و اذیت جنسی به اندازه ای گسترده است که تقریباً همه زنان و دختران یا مورد آزار و اذیت واقع می شوند یا شاهد آزار و اذیت دیگر دختران و زنان در جامعه اند.
- ۴- نوعیت آزار و اذیت جنسی:** نوع آزار و اذیت جنسی بر زنان و دختران طیف وسیعی را در بر می گیرد؛ از آزار و اذیت کلامی گرفته تا غیر کلامی و فیزیکی. آزار و اذیت کلامی چون پرزه پرانی، اشپلاق زدن، بکارگیری الفاظ رکیک، پیشنهادات جنسی، اظهار نظر در مورد ظاهر و پوشش فرد، شوخی های شهوت آلود یا بیان طنزهای جنسی را در بر می گیرد. نگاه دوامدار، نگاه دزدکی، چشم چرانی و چشمک زدن و ایما و اشاره با دست و بدن در دسته آزار و اذیت غیر لفظی قابل گنجایش است. آزار و اذیت فیزیکی نیز مصادیق متعدد دارد

که از تنه زدن و لمس کردن تا سد کردن راه قربانی و تجاوز جنسی را در بر می گیرد. بیشترین آزارهایی که زنان پاسخگو گزارش کرده اند آزارهای کلامی است. اگرچه آزارهای فیزیکی و چشمی نیز در اماکن عمومی، نهادهای آموزشی و محیط کار وجود دارد، اما گزارش آن کمتر از آزار کلامی است.

- ۵- آزار دهندگان جنسی:** مرتکبین آزار و اذیت جنسی در اماکن عمومی از دسته بندی خاصی برخوردار نیست. در رابطه به آزار و اذیت جنسی در محیط آموزشی، نظریات پاسخ دهندگان متفاوت است. ۴۳٪ از مصاحبه شوندگان گفته اند که همه (استادان، کارمندان اداری و هم صنفان) باعث آزار و اذیت جنسی زنان و دختران می گردد. هم صنفان و استادان به ترتیب با ۱۶٪ و ۹٪ در رتبه دوم و سوم جا دارند. عاملین دیگر آزار و اذیت جنسی در محیط کاری بیشتر کسانی هستند که در مقام بالاتری (آمرین و رؤسا) نسبت به آزار دیده یا قربانی قرار دارد. به تعبیر دیگر: آزار دهندگان نوعاً واجد صلاحیت و موقعیت سازمانی بوده و با استفاده از آن به آزار و اذیت جنسی زنان و دختران زیر دست اقدام می نمایند.
- ۶- واکنش در برابر آزار و اذیت جنسی:** واکنش های مختلفی در برابر مزاحمت جنسی توسط زنان و مردم نشان داده می شوند. واکنش معمول و غالب زنان و دختران عمدتاً شامل واکنش شفاهی و دوری از محل حادثه است، گر چند برخورد فیزیکی با آزار دهنده و کمک خواستن از دیگران نیز واکنش هایی بوده اند که صورت گرفته اند. نوعی از واکنش و واکنش مربوط به آزار دیدگانی است که بخاطر رهائی از آزار و اذیت جنسی اقدام به ترک تحصیل (۸٪) یا کار نموده اند.
- ۷- پیامدهای آزار و اذیت جنسی:** با در نظر داشت نوعیت محیط آزار و اذیت جنسی، پیامدهای آن نیز متنوع بوده است. در مجموع پیامدهای آزار و اذیت جنسی را در اماکن عمومی، محیط آموزشی و محیط کاری می توان چنین بر شمرد:
  - **ترک تحصیل و یا کار:** آنجاییکه زنان احساس می کنند هیچ کاری از آن ها در برابر آزار و اذیت جنسی ساخته نیست، یا درس را ترک می کنند یا شغل شانرا. در مواردی زنان و دخترانی که دست به ترک تحصیل یا کار زده اند، آشکارا می دانسته اند که پس از ترک کار یا تحصیل با مشکلات فراوانی روبرو خواهند شد، اما باز هم این کار را کرده اند.
  - **بدبینی نسبت به جامعه و محیط.**
  - **افزایش استرس و فشارهای روانی:** این افراد به صورت فزاینده ای تحت فشار روانی قرار می گیرند. این مشکل، برای کسانی که به صورت علنی مورد آزار قرار گرفته اند، و اطرافیان آن ها نیز آزار و اذیت شدن شان خبر دارند، بیشتر است، زیرا به علاوه اینکه مورد آزار واقع شده اند، مورد سرزنش اطرافیان نیز قرار می گیرند.
  - **انزوا و از دست دادن اعتماد بنفس:** کسانی که به اثر آزار و اذیت جنسی کار یا تحصیل را ترک می کنند ترجیح می دهند زندگی را در یک گوشه ای بگذرانند. ضمناً آن ها بیشتر این احساس را پیدا می کنند که حتما چیزی کم دارند و یا ضعف خاصی در وجودشان هست که مورد اذیت و آزار واقع می شوند.
- ۸- اقدامات جهت مبارزه با آزار و اذیت جنسی:** اقدامات جهت محو یا کاهش آزار و اذیت جنسی شامل مجموعه ی از عملکردهایی است که ترکیبی از راهکارهای مقطعی و دراز مدت است. تنبیه آزار دهنده و یا معرفی و تحویل آنان به پولیس در زمره کارهای مقطعی و فوری محسوب می گردد. اما تدوین پالیسی منع آزار و اذیت معرف دیدگاه استراتژیک نسبت به محو آزار و اذیت جنسی است. در میان پاسخ مصاحبه شوندگان به هر دونوع جواب برخورداریم. گر چند برخی مصاحبه شوندگان ادعا نموده اند که هیچ اقدامی جهت محو آزار و اذیت جنسی در اماکن مورد نظر صورت نگرفته است.

۱- پیشنهادات به پارلمان، دفتر دادستانی کل، وزارت عدلیه و وزارت امور داخله:

- تصویب و اجرای قوانین، مقررات و پالیسی‌هایی برای جلوگیری از آزار و اذیت جنسی؛
- با صدور یک اعلامیه رسمی به تمامی دفاتر دادستانی و واحدهای تحقیقات جنایی تمامی ادارات پولیس، قانون منع خشونت در برابر زنان را رسماً معرفی کرده و مواد مرتبط در این قانون با ادارات مربوطه را مشخص کرده و نیاز به تحقیقات جرمی در مورد قضایای خشونت در برابر زنان و مواردی را که میانجی‌گری نباید در آن صورت بگیرد را واضح سازید. نسخه‌هایی از این قانون باید در تمامی ادارات پولیس، دادگاه‌ها و دفاتر دادستانی موجود بوده و همه ساله تجدید چاپ شود.
- مسوولیت تطبیق قانون منع خشونت در برابر زنان را در لایحه‌ی وظایف کارمندان، پالیسی‌های رسمی و میکانیزم‌های سنجش کارکرد تمامی نهادهایی که مسوولیت تطبیق این قانون را دارند وارد سازند، به شمول دادگاه‌ها، دفاتر دادستانی و ادارات پولیس.
- یک سیستم خودکار نظارتی (و آموزشی) را یا از طریق کمیسیون ولایتی منع خشونت در برابر زنان و یا هم از طریق ریاست‌های وزارت امور زنان ایجاد کنید تا برخورد حرفه‌یی و حسابدهی مسوولان تطبیق قانون و نهادهای قضایی در زمینه‌ی رسیدگی به خشونت علیه زنان، به ویژه تجاوز را ارزیابی کرده و در برابر کسانی که به مواد قانون منع خشونت در برابر زنان بی‌توجهی می‌کنند، تدابیر انضباطی اتخاذ کند.
- استخدام افسران پولیس زن را افزایش داده و واحد واکنش خانوادگی (FRUs) را در مراکز پولیس در ولایات گسترش دهید و هم‌چنین برنامه‌های مناسب آموزشی به افسرانی که در این واحدها کار می‌کنند، ارایه شود.
- با توجه به مواد قانون منع خشونت در برابر زنان، حل و فصل هر گونه قضیه‌ی جدی خشونت در برابر زنان در دادگاه‌های غیر رسمی و یا سایر میکانیزم‌های سنتی حقوقی را ممنوع قرار دهید.

۲- پیشنهادات به وزارت امور زنان و کمیسیون عالی جلوگیری از خشونت در برابر زنان

- وزارت امور زنان باید در مورد همه برنامه‌های آموزشی برای اعضای کمیسیون و یا سایر افرادی که در تطبیق قانون منع خشونت در برابر زنان نقش دارند در مورد خشونت علیه زنان و یا قانون منع خشونت در برابر زنان که تا حالا ایجاد شده، مشورت کرده و یک برنامه‌ی آموزشی معیاری معرفت با این قانون را به منظور ارایه به کسانی که مسوولیت اجرای آن را دارند، ترتیب دهد. این برنامه‌ی آموزشی باید روی شرایط برقراری ارتباطات، هم در شرایطی که میانجی‌گری مناسب است و هم زمانی که میانجی‌گری نباید صورت گیرد، تمرکز داشته و هم‌چنین باید واضح بسازد که قانون منع خشونت در برابر زنان برای پیگرد قانونی اعضای خانواده افراد قربانی نیز کاربرد دارد.
- براساس پیشنهادات معاونت همکاری سازمان ملل متحد، «لایحه‌ی وظایف کمیسیون‌های ولایتی برای جلوگیری از خشونت در برابر زنان را به شمول اعضای آن ترتیب داده و رهنمودها در مورد چگونگی ثبات و پیگیری قضایای خشونت علیه زنان واضح شود.» این لایحه‌ی وظایف باید دربرگیرنده‌ی واژه‌نامه‌ی از اصطلاحات مرتبط با جرایم جنسی باشد تا به مسوولان کمک کند در بین جرایمی چون آزار جنسی و بدرفتاری جنسی و تجاوز تفاوت قایل شوند.
- از کارکرد نهادهای تطبیق‌کننده‌ی قانون نظارت شود تا اطمینان حاصل شود که اسناد کتبی قضایای خشونت علیه زنان موجود است، حتی اسناد قضایایی که به جای تحقیقات و پیگرد قانونی، برای میانجی‌گری فرستاده شده‌اند و باید تکمیل بودن، دقیق بودن و کیفیت جمع‌آوری اطلاعات در این گونه اسناد مورد تأیید قرار بگیرد.

۳- پیشنهادات به وزارت صحت عامه

- برنامه‌های آموزشی در مورد خشونت جنسی و جمع‌آوری شواهد پزشکی-قانونی به نرس‌ها و دکترها در بیمارستان‌ها و کلینیک‌های عامه فراهم شود.
- برنامه‌ی آگاهی‌دهی در مورد انواع مختلف خشونت جنسی را راه‌اندازی کرده و اطمینان حاصل شود که نمایندگان بخش صحت عامه از این موضوع آگاه هستند که خشونت جنسی براساس قانون افغانستان یک عمل جرمی است. اطمینان حاصل شود که نسخه‌های قانون منع خشونت در برابر زنان و اعلامیه‌ی در مورد مواد مشخص این قانون که به کار کارمندان صحتی مرتبط است، در اختیار تمامی بیمارستان‌ها و کلینیک‌های عامه قرار گرفته، و واژه‌نامه‌ی از مصطلحاتی در رابطه به خشونت جنسی و پیامدهای صحتی آن نیز ضمیمه شود.
- بخش صحتی به شکل بهتری با شبکه‌های ارجاع‌دهی مدغم شود. روی ظرفیت‌سازی گسترده برای بخش صحتی سرمایه‌گذاری صورت گیرد تا با قربانیان خشونت علیه زنان به شکل مناسب و توأم با حساسیت برخورد شود، شواهد نگهداری شده، در برخوردها مهربانی و هم‌دردی نشان داده شده و به قربانیان تمامی خدمات موجود ارایه شود (به شمول نمایندگی حقوقی، خانه‌های امن و غیره).

۴- پیشنهادات به وزارت تحصیلات عالی

- خدمات موجود صحت روانی و درمانی در اختیار همه‌ی مردم افغانستان افغان‌ها قرار داده شود، کاری که تأثیرات مثبتی روی تلاش‌ها برای پایان دادن به خشونت در برابر علیهنان گذاشته و هم‌چنین برنامه‌های تخصصی در رابطه به همکاری‌های روانی-اجتماعی به قربانیان زن خشونت جنسی ارایه شود. دپارتمنت‌های مشخص روان‌پزشکی در مکاتب طبی ایجاد شده و هم‌چنین برنامه‌های اطلاعاتی گسترده در سطح اجتماع و هم‌چنین فرصت‌های آموزشی کاربردی فراهم شود تا افراد به شکل حرفه‌یی در بخش صحت روانی آموزش ببینند.
- مبارزه با آزار و اذیت جنسی باید بخشی از استراتژی دولت وحدت ملی در مجموع و نهادهای آموزشی به صورت خاص باشد و باید در نصاب تعلیمی وزارت معارف و نصاب تحصیلی وزارت تحصیلات عالی گنجانیده شود؛

۵- پیشنهادات به سازمان‌های زنان و جامعه‌ی مدنی

- از ملا امام‌ها کماکان خواسته شود تا پیام‌هایی مبنی بر محکوم کردن خشونت جنسی را پخش کرده و به ملاها و بزرگان محلی در مورد تفاوت‌ها میان رابطه‌ی جنسی توافقی و رابطه جنسی اجباری، با توجه به احکام دینی آگاهی دهند. تعامل با رهبران مذهبی باید روی پایان دادن به فرهنگ "مقصر دانستن قربانی" تمرکز داشته باشد، چیزی که در میان بسیاری از ملا امام‌ها و بسیاری از کسانی که همواره زنان را در زمینه‌ی بدرفتاری‌های جنسی مقصر می‌دانند، شایع است.
- تلاش‌های گسترده برای آموزش عمومی در مورد خشونت جنسی انجام شده و باید در زمینه‌ی به چالش کشیدن باورهای نادرست از جمله این که زنان خود باعث تجاوز جنسی به خود می‌شوند، کار شود. این گونه تلاش‌ها، باید به مواد قانون منع خشونت در برابر زنان در رابطه به جرمی پنداشتن تمامی انواع خشونت جنسی استناد کرده و باید پیامدهای منفی خشونت جنسی بر افراد، خانواده‌ها و اجتماع‌ها را برجسته ساخته و هم‌چنین به شکل واضح میان رابطه‌ی جنسی اجباری و توافقی تفاوت قایل شده و در جایی که ممکن است، از مصطلحات درست آن استفاده شود.
- در همکاری با اعضای پارلمان، اصلاحات در قانون منع خشونت در برابر زنان پیش نهاد شود، از جمله‌ی

فهرست منابع و مأخذ

الف) منابع فارسی

- پاک نهاد، امیر؛ تحلیل حقوقی - جرم شناختی مزاحمت جنسی، پژوهشنامه حقوق کیفری، سال چهارم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۲.
- پلان کاری ملی برای زنان افغانستان (NAPWA)
- «تحقیق و تحلیل تجاوزات جنسی علیه زنان و اطفال در ۶ ولایت افغانستان»، کابل: موسسه زنان افغانستان نوین، سال ۱۳۹۳.
- سرآمد، محمد حسین، لطیفه سلطانی و دیگران؛ «عوامل و زمینه های تجاوز جنسی و قتل ناموسی در افغانستان» (گزارش تحقیق ملی)، کابل: کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، سال ۱۳۹۲.
- سلیمی، علی و محمد داوری؛ جامعه‌شناسی کجروی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ دوم، ۱۳۸۵.
- صادقی فسایی، سهیلا و مهسا لاریجانی؛ «آزار جنسی در محیط کار تهدیدی بر امنیت اجتماعی»، مجله مطالعات اجتماعی ایران، دوره هفتم، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۲.
- صادقی فسایی، سهیلا و مهسا لاریجانی؛ «مطالعه جامعه شناختی آزار جنسی زنان در محیط کار»، زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، دوره ۸، شماره ۳، ۱۳۸۹.
- ریشه یابی عوامل آزار و اذیت جنسی در برابر زنان و دختران و و راه های مبارزه با آن در افغانستان»، (پژوهش قضایا)، کابل: نهاد تحقیقاتی حقوق زنان و اطفال، سال ۱۳۹۳.
- قانون اساسی افغانستان.
- قانون منع خشونت علیه زن.
- کنوانسیون رفع هر نوع تبعیض علیه زنان، ۱۹۷۹، ملل متحد.
- منیر، محمد داوود، و سیمه بادغیسی و دیگران؛ «خشونت خانواده گی، عوامل و راهکار های مقابله با آن»، کابل: شبکه جامعه مدنی و حقوق بشر، سال ۱۳۸۸.

ب) منابع انگلیسی

- Khandaker, Mu. Mizanur Rahman, RESEARCH PAPER ON "GENDER DISCRIMINATION IN HEALTHCARE SPENDING IN THE HOUSEHOLD AND WOMEN'S ACCESS TO RESOURCES: PERSPECTIVE OF BANGLADESH", The University of Tokyo, July 22, 2013.
- Sundaresh, Noopura; Theoretical Orientation to Sexual Harassment at Work Place, Journal of Business Management & Social Sciences Research (JBM&SSR) ISSN No: 2319-5614, Volume 2, No.4, April 2013.
- UN Policy on Prohibition of Sexual Harassment, UN Secretariat, Prohibition of Discrimination, Harassment, including sexual Harassment and Abuse of Authority, February 2008.
- UN Secretariat, Prohibition of Discrimination, Harassment, including sexual Harassment and Abuse of Authority, February 2008.

پیش نهاد به افزودن اصلاحات در زمینه‌ی جرمی پنداشتن جرایمی که زیر نام «ناموس» صورت می‌گیرد در این قانون، در نظر گرفتن مدت طولانی‌تر زندان برای عاملان، تجاوز جنسی و زنا از هم تفکیک شوند و هم‌چنین حقوق زنان و دخترانی که از خانه فرار می‌کنند، محافظت‌های قانونی از آن‌ها و انتخاب بر نگشتن به خانه برای آن‌ها مشخص شود. مهم‌تر از همه، به جای این که درج شکایت رسمی علیه عاملان خشونت در برابر زنان تنها محدود به قربانی و خویشان و اقارب او باشد، باید به پولیس و دادستان‌ها نیز فرصت داده شود تا چنین شکایتی را درج کنند.

- انجام یک پژوهش سراسری در تمام افغانستان جهت یافتن عوامل و ریشه‌های آزار و اذیت جنسی و توجیه‌های معمول و دریافت راه‌حل‌های مناسب برای آن؛
- ایجاد کمیته‌های مردمی در نواحی مختلف و موظف ساختن افراد رضاکار در جاده‌ها برای جلوگیری از آزار و اذیت جنسی در برابر زنان و دختران؛
- تمامی خانه‌های امن باید مجهز با خدمات روان-درمانی باشند، تا برای قربانیان آزار و اذیت به صورت فوری خدمات ارائه کنند. هم‌چنان یک بخش مقرر برای منع آزار و اذیت جنسی باید بر اهمیت ارایه‌ی خدمات روان-درمانی اختصاص یابد و نهادهای ارایه‌کننده‌ی خدمات، مکلف به تطبیق آن گردد؛

۶- پیشنهادات به کشورهای تمویل‌کننده‌ی افغانستان و سازمان‌های کمک‌دهنده

- خانه‌های امن بیشتری باید تمویل مالی شوند تا به تدوین استراتژی تمویل درازمدت تمامی خانه‌های امن موجود و خانه‌های امن جدید متعهد شوند.
- از همکاری‌ها و سایر خدمات حقوقی که به قربانیان خشونت در برابر زنان کمک می‌کند به عدالت دسترسی پیدا کنند، به شمول تقویت سیستم خدمات حقوقی عامه، حمایت شود.
- همکاری‌های تخنیکی درازمدت با کمیسیون عالی منع خشونت علیه زنان، کمیسیون‌های ولایتی منع خشونت در برابر زنان، دفاتر دادستانی ولایتی و دادگاه‌های جنایی، فراهم شود.
- گسترش برنامه‌ی حساس سازی پولیس، با توجه به درس‌های آموخته شده از تلاش‌های موجود برای دخیل ساختن دپارتمنت‌های پولیس و جلب همکاری آن‌ها در سیستم‌های ارجاع دهی، تمویل شود.
- ساحه‌ی تطبیق پروژه‌هایی که در رابطه به حقوق زنان است، باید از ولایات درجه یک به سایر ولایات افغانستان نیز گسترش یابد؛ زیرا جمعیت زیادی از شهروندان کشور در این ولایات سکونت دارند و قضایای آزار و اذیت جنسی و خشونت جنسی در این ولایات اتفاق می‌افتد، اما پوشیده می‌مانند؛

۷- پیشنهادات به وزارت حج و اوقاف و اطلاعات و فرهنگ

- وزارت حج و اوقاف طی صدور اعلامیه‌ی رسمی از تمامی ملامامان مساجد و تکایا درخواست کند تا موضوعات آزار و اذیت جنسی، پیامدهای منفی آن و عقوبت دنیوی و اخروی آن را برای نماز گزاران ابلاغ کنند؛
- انجام کار فکری-فرهنگی منسجم توسط وزارت اطلاعات و فرهنگ از طریق برنامه‌های موثر و دایمی رسانه‌ها

در این تحقیق، محلات و اماکن عمومی به اماکن و محلاتی اطلاق می‌گردد که استفاده از آن در اختیار عموم قرار دارد و مصادیق آن سرک، کوچه، ایستگاه مترو، بازار، دکان‌ها، پارک و محلات تفریحی و آستانه مکاتب دخترانه است. محیط کاری از تنوع گسترده‌ای مانند اماکن عمومی برخوردار نیست و شامل سه دسته ارگان‌های دولتی، نهادهای غیر حکومتی و سکتور خصوصی می‌گردد. محیط آموزشی شامل مکتب، دانشگاه و کورس‌های آموزشی می‌گردد. بر اساس یافته‌های تحقیق، در تمامی این محیط‌ها امکان وقوع آزار و اذیت جنسی وجود دارد و اتفاق نیز افتاده است.

